

WUC

juliol-agost 80

n.º 692

60 pts.

UNA ALTERNATIVA PER A LA SERRA DE TRAMUNTANA

**LA NARRATIVA ILLENCA
DELS ANYS 70**

**"la Caixa"
Cada dia
més
a prop.**

**Més de 600
oficines unides
per teleprocés
al vostre servei.**

**CAIXA DE PENSIONS
"la Caixa"**

LLUC

JULIOL - AGOST 80
N.º 692

LLUC

Revista bimestral
Any LX

Direcció:

PP. Missioners dels Sagrats Cors
Monestir de la Real
Ciutat de Mallorca

Informació i correspondència:

Apartat de Correus n.º 619
Telèfon: 22 32 99
Palma

Director:

Bartomeu Suau Tugores

Conseller-Delegat:

Manuel Soler i Palà

Caps de Redacció:

Josep M. Llompарт i

Pere Llabrés i Martorell

Subscripció: 350 ptes. anuals

Estranger: 400 ptes. anuals

Preu de l'exemplar: 60 ptes.

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Imprimeix:

taller gràfic ramon

Balmes, 39 - Tel. 25 44 32

Palma

Dipòsit legal: P.M. 276-1958

= Sumari =

Pàg.

- 2 **CORREU: Puntualitzacions a un article sobre el P. Rafel Ginard.**
- 3 **EDITORIAL: Cada estiu cremen els boscs.** Un toc d'alarma, d'atenció sobre un fet, les causes del qual no han estat aclarides però que sovinteja des d'una partida d'estius ençà posant en perill l'eco-sistema de l'illa.
- 4 **El parc natural: una alternativa per a la nostra Serra.** Un article prou interessant de Joan Mayol que també és un crit d'alerta davant una possible degradació de la Serra de Tramuntana.
- 7 Antoni Quintana: **Paper de les publicacions per aconseguir el bilingüisme a Mallorca (1917-36).** Ara que és tema ben actual l'ensenyament de la nostra llengua, cal repassar la història que ens és propera quan els qui ens han precedit ja lluitaren el mateix combat, en les publicacions.
- 13 Sebastià Llabrés: **Algunes característiques de la narrativa curta mallorquina dels anys 70: l'experiència d'un fracàs.** Un assaig ben documentat sobre la florida de narradors mallorquins del darrer decenni, amb uns gràfics ben aclaridors i significatius.
- 20 **Menorca: per a no perdre el sentit de la folia.** Ponç Pons ens dibuixa el panorama actual de la literatura i l'empenta del recobriment nacional a la Balear menor.
- 22 **L'ESGLÉSIA NOSTRA.** Pere Llabrés comenta aquí el directori diocesà sobre el sagrament del matrimoni: **¿Què vol dir «casar-se per l'Església?». Reflexions sobre un fet i una pastoral en crisi.**
- 25 Francesc de B. Moll: **L'hora dels adéus a Joan Ballester i Canals.** L'evocació d'una gran figura en el recobriment de la nostra identitat nacional des dels llibres, recentment desapareguda.
- 26 **Culturalia:** una altra tasca de l'Obra Cultural de «la Caixa», que comença amb la representació de **El Drac** a sis poblacions de les Illes.
- 27 Gabriel Janer Manila: **Els putxinel·lis d'Antoni Faidella.** Una conversa amb Joaquina Faidella, filla del titellaire mort el 1970 a Lluçmajor.
- 28 **Amunt i avall amb les teresetes.** Pep Gómez reconta un encontre de gent que es dedica a les Teresetes al IX Festival Internacional de Titelles a Polònia el maig d'enguany.
- 29 **Barcelona, Mallorca i l'amor a la comèdia.** Un grup de gent vinculada al teatre mallorquí, avui resident a Barcelona, conversa sobre la seva experiència, a partir d'un article aparegut ara fa un any a la nostra revista.
- 32 **IV Setmana de Cinema Històric,** organitzada per l'Obra Cultural de «la Caixa».

Correu

Puntualitzacions a un article sobre el P. Rafel Ginard

Artà, dia 11 de setembre de 1980
Sr. Director de la Revista **LLUC**
Ciutat

Distingit senyor:

Acab de rebre el número de **Lluc** de maig-juny 80, n.º 691, número interessantíssim i apassionant pel que mira a l'estudi de la nostra cultura popular.

Però referint-me a l'article, signat per Jordi Vallespir, intitulat **El Pare Rafel Ginard**, personalitat entranyablement lligada amb la vila d'Artà, vull fer uns aclariments.

L'autor de l'article, escrivint sobre els «Croquis Artanencs» (1929), comet una equivocació, quan diu que aquest llibre «és un recull d'articles, alguns dels quals havien aparegut als periòdics comarcals Llevant i Bellpuig». He de dir que **Llevant** fou, en realitat, un periòdic comarcal, però **Bellpuig** no ho ha estat mai i, per altra banda, el llibre «Croquis Artanencs» és un recull d'articles apareguts a **Llevant**, però no a **Bellpuig**, ja que aquesta revista fou fundada, a Artà, l'any 1960, on el P. Ginard recomençà una altra tongada d'articles que, semblantment, intitulà «Cro-

quis Artanencs», que resten escampats dins les planes d'aquesta revista artanenca.

Entre les obres assenyalades per l'autor que resten inèdites, esbossades pel P. Ginard, hi not a faltar una de les obres, no editades, més acariciades pel P. Ginard: «El calendari folklòric de Mallorca», transcurs de tot l'any amb els aspectes folklòrics, festius, agrícoles... Aquesta obra hauria d'esser la primera en estampar-se.

Pel que fa a la rondalla «Es Drac d'Es Racó» que l'autor atribueix al P. Ginard, dic que el que fa el P. Ginard és corregir-la correctament en llenguatge planer. Aquesta rondalla corregida per P. Ginard fou publicada a «Bellpuig», en el número de maig de 1975, més d'un any abans del traspàs del P. Rafel Ginard, qui, al corregir la rondalla, se'n quedà una còpia de la mateixa, fet que ha induït l'autor de l'article a creure i pensar que era recollida pel notable folklorista.

Res més.

ANTONI GILI FERRER

Una novetat important per als nostres infants: **LLIBRETS DE LECTURA PROGRESSIVA** **“DE MICA EN MIÇA”**

Text de Ramon Bassa. Dibuixos a tot color d'Aina Bonner

La col·lecció sencera constarà de vint llibrets, que van introduint diversos grups de lletres, seguint el metode de “Ansa per ansa”.

Llibrets disponibles

1. Pus sopa (p,s)
2. Ses Ones (n,s,-p)
3. En Toni i es patinet (t-m)
4. S'estel (l, i repàs de s-t-n)

Comandes a

EDITORIAL MOLL

Torre de l'Amor, 4

Telf. 22 41 76

Palma de Mallorca

En premsa

5. En Daniel, s'indi (d)
6. En Puc, es ca (ca-co-cu)
7. Ses mosques (que-qui)
8. Sa rata Ruca (r,-, -rr-)

Publicació subvencionada per

 **CAIXA D'ESTALVIS
DE BALEARS**
“SA NOSTRA”

Una col·laboració més a sa nostra cultura.

EDITORIAL

Cada estiu cremen els boscs

D'una partida d'anys ençà, durant els mesos d'estiu, d'una manera sistemàtica els boscs de les nostres muntanyes s'encenen, es cremen quarterades i més quarterades, i enlloc de la verdor refrescant i olorosa la cremadissa ens deixa les despulles d'unes soques retorçudes i la cendra d'un desert espavoridor. Dins uns anys, si continuen així les coses, l'illa pot quedar despoblada d'una riquesa i d'una bellesa tan important per la recta conservació del nostre eco-sistema.

¿Per què —ens preguntam primerament— abans la cremadissa de garrigues era cosa esporàdica i aquests darrers anys ha esdevingut habitual?

Encara que s'hagin avançat diverses hipòtesis, el fet calamitós roman dins el misteri en les seves causes. Aquestes són fixades bé en la manca de neteja del sota-bosc fins a no se sap quins interessos —econòmics, polítics— que mouen la mà piròmana.

De fet, tal com estan les coses, creim que més que investigar-ne la causa —que, repetim, fins ara, se'ns escapa verament— val més posar-hi remei.

¿Quines mesures s'han pres fins ara que sien realment eficaces? Que nosaltres sapiquem només comptam amb alguns avions especials, que compleixen una funció eficaça a l'hora de l'extinció dels incendis forestals, però que no aconsegueixen de veres aturar la degradació del nostre patrimoni de boscs i de garrigues.

Per ventura, el sistetma més eficaç seria el de la vigilància acurada, sistemàtica, amb una bona serxa per tota l'illa, per evitar aquests fets.

Sigui com sigui, el fet sovintejat a l'estiu dels incendis forestals ha de ser motiu de preocupació primordial del nostre poble, i en primer lloc de les autoritats, sobretot de les pre-autonòmiques (pensem que prest siguin de veres autonòmiques), que són les que més prop han de vetlar per la preservació de la naturalesa de les illes.

Però també és tota la nostra gent la que ha de ser induïda, amb una educació eficaça i constant, a vetlar pels nostres pins i per les nostres alzines, per la verdor de les muntanyes i per les garrigues del pla. Cal promoure una campanya de sensibilització perquè el nostre patrimoni forestal és una riquesa, heretada del nostre avior, que hem de defensar tots plegats amb dents i ungles; i també, endemés d'una bellesa natural inigualable, és una necessitat per conservar el nostre paisatge tal com fou, tal com és, tal com ha de ser.

Ho expressà poèticament Joan Alcover, quan encara no patiem aquesta dolorosa plaga:

**Si un pi destralegen, la pineda plora;
si la pineda cau, l'illa se'n dol.**

El Drach

BIJUTERIA DE NOVETAT

OBJECTES TÍPICS DE MALLORCA

Sant Domingo, 25 i 27

CIUTAT

El parc natural, una alternativa per a la nostra Serra

A l'any 1872 un entusiasta grup de científics i artistes aconseguia per a Yellowstone la declaració de Parc Nacional «per a profit, satisfacció i inspiració del poble americà» com especifica la llei. Per primera vegada en la història de la humanitat una àrea extensa i natural restava en el seu estat originari per al futur.

Aquesta idea singular va ser un afortunat punt de partida. Avui hi ha en els mateixos USA més de cinc milions d'Hes. protegides (gairebé vint vegades l'extensió de Mallorca) i els parcs naturals són de cada dia més abundants per tot el món: a 1970 se'n reconeixien internacionalment 1.300, els quals vénen a representar un 0,6% de les terres emergides. És clar que la idea s'ha adaptat als diversos països, especialment seguint les seves característiques de població. A Europa (més de 400 parcs) on l'ocupació humana és densa i antiga, hi ha hagut una tendència manifesta a la creació de parcs de superfície modesta —el promig és de 13.000 Hes.— i els parcs s'estableixen sobre zones no virginalment naturals, perquè després de milers d'anys de civilització, de natura verge no en queda pràcticament gens. Naturalment, la protecció d'una zona poblada té en compte, com una de les característiques de més importància, aquesta població. No es tracta ja de conservar la natura i el paisatge, sinó també els usos que els

mantenen tal com són. Això, és clar, resulta més complicat i més ambiciós.

El cas més pròxim i més semblant al que ara és objecte de polèmica a Mallorca és el de Còrsega. Cent-cinquanta mil Hes. de l'illa, una quinta part del seu total, són de 1972 ençà Parc Natural Regional. Dins del parc hi ha més de quinze nuclis de població estable i compta amb 75 Kms. de costa. El parc, com a institució, té la voluntat de contribuir a un equilibri entre la necessitat d'afavorir un ressorgiment econòmic i protegir la natura.

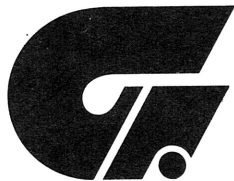
Fa uns mesos, ICONA (institut autònom del ministeri d'agricultura) proposava als ajuntaments de la Serra pel al seu estudi un projecte de creació de Parc Natural sobre l'antiga àrea de «Paisaje Pintoresco» decretada a 1972. S'ha d'aclarir que la conversió dels P.P. en Parcs Naturals és un imperatiu legal de la llei d'Espais Naturals Protegits de 1975. La reacció dels ajuntaments i d'una gran part de la població ha estat d'un rebuig total. Efectivament, hem d'admetre una sèrie de defectes importants a l'esmentat projecte, i especialment a la memòria justificativa que l'acompanyava. Però la reacció contrària té probablement, altres motivacions. Tanmateix no tractam aquí de discutir un text sinó de veure si l'alternativa —amb un projecte més perfeccionat— pot ésser o no positiva. La Serra, d'un valor paisatgístic i natural indiscutible, pateix tota una sèrie de problemes ecològics i sociològics, que el Parc pot solventar, si més no en part. I, per altra banda, és clar que els seus valors i els seus possibles usos reclamen urgentment la seva catalogació com a Parc.

UNA ILLA DINS L'ILLA

Des del punt de vista biològic, la Serra representa una illa dins de l'illa. L'actitud és una barrera certa per a determinades espècies, el mateix que un clima sensiblement distint al del pla o les marines. Aquest doble aïllement ha estat propici a la formació i conservació de moltes espècies i comunitats, que fora de la Serra es perderen fa molt de temps. Els alzinars ens mostren com devia ser la nostra illa fa quatre o cinc mil d'anys, a l'arribada dels nostres primers avantpassats. El voltor negre, símbol vivent de la conservació de la natura a Mallorca, vola encara sobre els mateixos cimals que fa tants de segles.

El poblament humà de la Serra és antic, però podríem dir que més suau que el del pla. Les asprives muntanyes s'han defensat millor en tot cas. I algunes vegades l'acció humana —evoquem les marjades de Banyalbufar o el barranc de Biniaraix— han millorat el paisatge, —no l'ecologia; això de millorar l'ecologia d'una àrea és una bajanada que no té altre significat que demostrar la ignorància del qui empra l'expressió.

Les activitats econòmiques a muntanya han estat variades. El conreu sols s'ha pogut estendre a una part de la Serra, i sempre en modelitats artesanals. A les altres zones s'ha limitat a una ramaderia més extensiva que intensiva, complementada amb aprofitaments forestals, carbó, calç, caça... i fins i tot altres activitats econòmiques més excepcionals, com era la dels nevaters. És ben comprensible que tot això, sobre un pai-

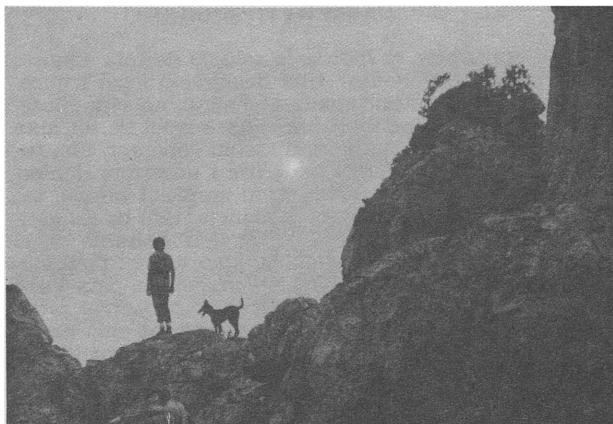

TALLER GRÀFIC
RAMON

Una impremta
per a la nostra cultura

TIPOGRAFIA I OFFSET

Balmes, 39 Tel. 25 44 32 Palma

Pastor aplegant ovelles en els raïers del Cosconar

satge magnífic i una natura rica, no hagi estar excessivament desgradador. Si el naturalista no tarda a descobrir malifetes —erosió local dels sòls, antics boscos ara inexistent— etc., també admetrà de grat que la situació és molt millor que la general, no sols a les Balears, sinó a tota la conca mediterrània.

Però aquestes activitats econòmiques que suara esmentàvem han perdut vigència. El carbó, la calç, ja no interessen, per no parlar de la neu. Dels conradissos muntanyencs no queda més que l'oliva. Molta gent queda sorpresa en saber que fa cinquanta anys el municipi d'Escorca produïa abundància de blat, que es contrava a gairebé totes les finques del terme. Avui, gens. I l'oliva tampoc és el que era. Quantes tafones s'estan corcant avui a muntanya? A moltes possessions, sols queden les ovelles i les cabres, i la caça (Aquest no és el cas de la vall de Sóller-Fornalutx i altres indrets localitzats, que superficialment representen una part petita). La caça sovint ha passat de ser un complement a ser l'activitat més important: arrendar els colls és negoci. Gairebé l'única feina per als propietaris és pressionar per a aconseguir prorroques en les èpoques de captura i altres avantatges, que obtenen més sovint del que seria desitjable: l'any 1980 s'ha prorrogat la caça dels tords abans que arribi el primer, és a dir sense saber si en vendran pocs o molts. No cal estranyar, doncs, que un recurs getionat tan «racionalment» minvi d'any en any. La ramaderia no és un problema gaire diferent. Haven passat a ser l'activitat més important, el nombre d'animals s'ha incrementat. Per obtenir les pastures tendres i suficients, els pagesos «socorren» és a dir, incendien amb la freqüència que poden, les zones de garriga, que altrament no pot sustentar tant de bestiar. Aquest sistema, arcaic, més propi del neolític que del segle XX, té una conseqüència greuíssima: la degradació de la vegetació i la del sòl, aquesta irreversible i que acabarà enfonsant a mig termini aquestes explotacions. Les mesures per a solventar el problema són complexes, i és insuficient — però necessària— la prohibició legal. Calen alternatives: el pagès que no te altre manera de viure es veu obligat a delinquir i maltractar severament la seva terra.

Els problemes econòmics i socials de la Serra són illencs, com veiem que ho eren les seves biomes: el transport —les comunicacions són dificultoses, cosa que en aquesta època anti-autarquia és una trava considerable— i la pobresa de recursos locals, inexistents o esgotats per tants de segles d'ocupació humana. No és casual que dos grans focus d'emigració tradicional hagin estat dos grans pobles de La Serra: Andratx i Sóller.

LA POR DE LES URBANITZACIONS

Mallorca ha salvatg aquests problemes amb el turisme. Aquesta gran vaca sagrada ha exigut molts de sacrificis, i per paga li hem ofert sovint immolacions innecessàries. La Serra, l'illa dins l'illa, pot imaginar que la sortida més simple està també en el turisme o en aquesta caricatura eixorca que són les urbanitzacions (1). Això darrer pot ser una sortida momentània per a determinats propietaris poc escrupulosos, però no per a La Serra. No es pot destruir la natura per infrautilitzar-la dos dies per setmana o un mes per any; no interessa convertir La Serra en una infèrtil contrada de dormitoris i vacances. És necessari comprendre els errors de les altres contrades de Mallorca, planificar considerant la totalitat de l'illa, i fer-se valer.

El gran error en el desenvolupament de Mallorca ha estat el desequilibri. Una societat agrària no pot passar sense traumes en una generació a una societat de serveis. I encara que això fos possible, no és gens ni mica convenient. La Serra ha estat agrària, i la crisi de la seva agricultura és avui gravíssima. És fonamental salvar les explotacions agràries. Com? No és fàcil, però la imaginació i la qualitat són probablement les claus del problema. Mortitx, és un exemple, ha passat en pocs anys de ser una finca corrent a un model notabilíssim: els esforços s'han concentrat als millors sementers, convertits en productors de fruita, aparentment ben rendables. Això, per altra banda, permet lliurar a la Natura una gran part del territori, tanmateix poc interessant des del punt de vistat d'explotació. És un camí per a aconseguir una bona síntesi entre conservació de la Natura i utilització econòmica: punts favorables explotats racionalment situats com a illes entre l'extensió intacta de la Natura.

CENTRE D'ESPLAI

El turisme, no es pot negar, ha de tenir el seu lloc dins del nou model. Però un lloc més entre altres activitats, un paper complementari i no exclusiu. Avui és una realitat important el 'turisme de dia' en forma d'excursions organitzades o particulars. És important que aquest turisme, que precisa d'unes inversions infraestructurals i provoca per tant unes despeses, reverteixi també sobre els ajuntaments i els nadius de la zona. La imatge de Mallorca es nodreix de Sa Calobra, o dels paisatges de Deià, i el cost de conservar-los ha de revertir en les comunitats que indirectament se n'aprofiten amb l'hostatge dels turistes que gaudeixen d'aquets racons en las seves eixides. Un fons de compensació intermunicipal, per exemple, és un possible mecanisme. Si altres vel-leitats turístiques es demostren imprescindibles, és a La Serra on trobam el mirall: més val repetir Formentor que no Ca'n Picafort, posem per exemple.

En tot cas, és evident que la primera qüestió és valorar el possible paper de La Serra amb la resta de Mallorca. Les seves antigues funcions de productora d'oli i de carbó, reserva de grans possessions de les classes socialment elevades de Ciutat, etc... tenen avui escassa vigència. La Serra tampoc és una contrada llunyana i difícilment assequible. És avui per a milers de ciutadans un possible centre d'esplai. I el canvi ha estat també un poc traumàtic: el pagès, ja poc feliç amb la seva situació, veu arribar els cap de setmanes la possessió d'excursionistes, esclata-sanquers i altres, sovint i desgraciadament poc informats i poc respectuosos. I tot això, que pot estar congriat de futur, no representa per a la muntanya més que un nou conflicte.

(1) Vegeu el meu article 'Urbanitzacions i patrimoni natural', Lluç 689.

Pon de voltar al seu nu

EL PARC, DARRERA POSSIBILITAT

Pot contribuir el Parc a la solució de tots aquests envitricollats problemes? Una declaració legal i burocràtica, per ben intencionada que sigui, no serà eficaç. Però el Parc pot ser molt més. Per a resoldre tot això és necessària una planificació global constant, una tutela administrativa àgil i poderosa i un esforç d'informació i educació del públic prou ample. I també, tot s'ha de dir, un control i una vigilància, tant de les activitats dels autòctons com de les dels visitants. Si el Parc és una institució dinàmica, amb força i possibilitats, que pugui fer compartir el projecte a tota l'illa, serà amb seguretat, l'eina adient per a conservar profitosament La Serra. El Parc és, segurament, una de les darreres possibilitats, si no la darrera, de salvar la rica natura de La Serra, i això sols es podrà fer amb la claredat del protagonisme de tots els illencs, i amb la solidaritat amb els homes de muntanya. El Parc és el mecanisme de conservació de la natura més adequat a una zona de característiques ecològiques valuoses. Ha de ser també un mecanisme de reversió econòmica i fins i tot un centre d'iniciativa i planejament. I La Serra de Tramuntana reclama tot això a crits, necessita tot el que el parc representa.

JOAN MAYOL SERRA

Fajas Reina CORSETERIA

J. Masdeu
Josep Tous Ferrer, 1 - Tel. 216033 - Palma de Mallorca

*al servei
de la dona
jove i elegant*

dona
corseteria

J. Masdeu
COLON, 62 - Tel. 216558
Palma de Mallorca

Ca'n Juan
de S'aigo

Casa fundada l'any 1700

Xocolata amb ensaïmades calentes
Gelats i quemullars
Obert tot lo dia

C/. Sans, 10

Tel. 211653

Ciutat

Antoni Quintana

Paper de les publicacions per aconseguir el bilingüisme a Mallorca

(1917-1936)

Quan es tracta de posar-nos enfront d'una època del nostre passat recent, cal fer abans unes advertències per tal de no confondre el significat dels fets.

Escriure o parlar del nostre fet nacional és una de les coses que més s'han fet en aquets cinc darrers anys. La meua aportació a aquest tema per la via del bilingüisme intenta ésser més que un text de confessionalitat nacionalista, o d'oportunitats perdudes, una anàlisi, **el més rigorós possible**, però una anàlisi històrica separada de tot triomfalisme manipulador.

Estudiar història és intentar aproximar-se tant com sigui possible al tipus de societat dels nostres avant-passats, en aquest cas a la Mallorca de 1917-1936, i concretament això vol ésser un estudi dels intents per aconseguir el bilingüisme.

Per entendre les limitacions d'aquest estudi s'ha de dir que les fonts documentals utilitzades són las de l'època, premsa diària (**La Última Hora**, **La Almodaina**, **El Día**), revistes (**La Nostra Terra**, **La Veu de Mallorca**) i l'obra de Gregori Mir que va ésser publicada el 1975 amb el pseudònim d'Anselm Lluïl. Possiblement no són aquestes totes les fonts, manquen els fulls dels partits i dels sindicats. Per això el treball es limita als intents per aconseguir el bilingüisme

que dugueren a terme els burgesos-intel·lectuals, i resta oblidat el que deia la classe treballadora que patia una «cultura» molt distinta de la burgesa, ja que tan sols la fracció políticament conscient i activa de la classe es devia interessar per això.

1.—PRIMERES MANIFESTACIONS 1917-1931

«Perduda la fe en tots els vells partits del règim, rovellades ja les doctrines que mil ineptituds i errors han acabat de desprestigiar, els mallorquins, davant el fet indiscutible de la resurrecció de la nostra verdadera personalitat, es troben com a ciutadans, en la necessitat d'adoptar un ideal que ens dugui, com més prest millor, a la regeneració total del nostre poble».

Amb aquestes paraules sortia per primera vegada el setmanari «La Veu de Mallorca, Segona època». Era el 4 de Gener de 1917. Les paraules de l'editorialista podrien, molt bé, servir-nos avui per tornar a descriure la nostra situació.

Aquest any de 1917 naixia juntament amb dos fets que cal remarcar per la seva transcendència dins la vida illenca. Un és l'aparició de la ja esmentada publicació «La Veu de Mallorca», òrgan de difusió i conscienciació que empraren

els intel·lectuals d'aquells temps per intentar donar a conèixer la nostra cultura. Un exemple és l'article de Guillem Forteza titulat «L'Epifania de la Llengua» que publicava a aquella revista. Entre altres coses deia:

«Mentre la nostra llengua no gaudeixi de les prerrogatives que natural i sobrenaturalment li pertanyen, no ens serà permès el repòs. Aquesta passió del nostre poble d'enlair el seu verb fins al sitial que sa virtut reclama, és una passió que devem activar fins a consumar-la, perquè la nostra vida no tornarà a tenir raó d'ésser mentres no ens haiguem consiliat amb l'esperit de la nostra terra».

L'altre fet de què parlava abans era la «Diada de la Llengua Catalana» que es va celebrar el dia de Cap d'Any de 1917 a tot arreu dels Països Catalans.

«Mallorca entera, representada peis seus literats més insignes vivents, hi prengué part, retent així homenatge fervorós al nostre verb, en el qual palpita l'esperit irreductible de la raça nostra» (1).

Fruit d'aquest ambient, elitista con veurem, naixia el mes de Maig de 1923

(1) LA VEU DE MALLORCA. Segona època. 4 Gener 1917. N.º 1, pàg. 2.

l'Associació per la Cultura de Mallorca. Aquesta entitat es posaria com una de les seves tasques l'ensenyament de la llengua, i això començava per Sóller que el mes d'Octubre inaugurava el seu curset.

L'ensenyament de la llengua no passa sols per l'escola, cal sentir-la al carrer, a qualsevol lloc. El mes de Setembre de 1924 el Quadern mensual de l'Associació publicava aquest nota:

«El bell exemple del Batle de Valldemossa forçosament havia de tenir imitadors. Així a Bunyola s'han descobert làpides a diferents carrers amb noms de personatges il·lustres».

Les aspiracions llançades per l'Associació es concretaren en una conferència de Miquel Ferrà el 3 de Gener de 1925, on deia de la llengua:

«Volem els honors oficials per a la nostra llengua, que viu dins els nostres cors i mai no podrà morir dins aquesta terra: perquè si els seus fills un dia l'oblidessin, dels alzinars de Lluc, i les oliveres i les pedres de l'antigor, que no en saben d'altre, la parlarien encara. L'íntima virtut del dialecte familiar no es troba en cap llengua. Però nosaltres estimam també en el nostre antic idioma enlairat avui pels nostres poetes i convertit novament en instrument de bellesa, de cultura i de pàtria solidaritat amb tots els que el parlen en el solar català i dins les illes germanes» (2).

El gener de 1928 sortia al carrer la revista «La Nostra Terra» i deia: «La Nostra Terra» es complau avui, amb motiu del seu primer número, a enviar la seva salutació cordial a les publicacions d'aquí i de les regions germanes, especialment a les que, com nosaltres, treballen pel ressorgiment cultural de les nostres terres» (3).

A les seves pàgines hi havia ressenyes com aquestes:

«Ens plau constatar el fet de posar noms mallorquins als hotels que ben sovint s'obren a tot arreu de la illa. El darrer hotel, inaugurat a Pollença, porta el nom altament suggestiu d'Hotel Illa d'Or. A ciutat també podem trobar rotulada en la nostra llengua alguna tenda de calçat» (4).

«Ens plau felicitar el Sr. Buades per la pensada, tan natural, d'anunciar en un dels diaris matutins, la venda d'uns dels seus articles emprant la nostra llengua. Tant de bo que aquest exemple tengués pertot arreu i renunciassen a la pràctica eixorca de fer-los en foraster. La nostra més cordial enhorabona» (5).

El castellà se seguí utilitzant i els redactors de la revista aprofitaven qualsevol ocasió per ridiculitzar els qui escriuen en castellà. Al n.º 33 de la Revista hi podem llegir això:

«La Almudaina del dia 27 d'Agost descrivia així les reformes del Moli de la Beata de Valldemossa:

En la parte superior de la capilla se destacan, entre sencillo y delicado adorno grabado en la pared, el anverso y reverso del escudo de los condes de Alba Real del Tajo.

Vet aquí un comte que deu ésser més

comte que els altres perquè ho és per davant i per darrera».

2.—PUBLICACIÓ DEL DECRET DE BILINGÜISME: REPERCUSSIONS A MALLORCA. 1931-1933

El 30 d'Abril de 1931 sortia publicat a la «Gaceta de Madrid» el Decret de Bilingüisme per Catalunya. El Ministeri d'Instrucció Pública no recordava que al País Valencià i a les Balears i Pitiüses, la mateixa llengua tenia arelada com a Catalunya, i que era necessària la seva cooficialitat.

El text del Decret començava per reconèixer el mal que la Dictadura havia fet a Catalunya, i l'intentava reparar. «La lengua catalana proscrita y combatida por la Dictadura, era ya antes de dicho régimen y es hoy con más intensidad y mayor extensión, la lengua con que uno de los pueblos más emotivos y creadores del territorio hispano descubre las intimidades de su conciencia y expresa sus pensamientos» (6).

Aquest acord degué suposar una festa per a Catalunya, però aquí, a Mallorca, prest es varen posar a funcionar tots els estaments conscients per demanar que el Decret es fes extensiu a l'illa.

Els diaris d'aquell temps publicaren els telegrams que es varen enviar al Ministre d'Instrucció. «La Almudaina» el 3 de Maig de 1931 deia:

«Han sido puestos los siguientes telegramas:

Madrid, Ministre d'Instrucció Pública. Joventut Escolar tot felicitanvos per l'encertadíssim Decret Bilingüisme prega siga estès a Mallorca. President Muntaner.

Madrid, Ministre d'Instrucció Pública. Associació per la Cultura de Mallorca us felicita pel justíssim Decret Bilingüisme sollicita es fassi extensiu a Mallorca. President Darder; Secretari Aguiló».

Encara feia falta una normalització de la llengua i l'Associació no descansava.

«Por iniciativa de l'Associació per la Cultura de Mallorca, y de acuerdo con la Inspección de Primera Enseñanza y el Museo Pedagógico, ha sido organizado un curso práctico de ortografía y elementos de gramática mallorquina.

Este curso será gratuito, dedicado a los maestros de primera enseñanza y estará a cargo de profesoras entendidos» (7).

Així i tot pareix que hi hagué un moment en què el Sr. Marcel·lí Domingo, ministre d'Instrucció Pública, va entendre la situació. Això ho deduïm d'una ressenya que sortia al «Correo de Mallorca» el 5 de Maig de 1931.

«Declaraciones del Ministro de Instrucción:

Dice que Baleares sollicita se extienda a dichas islas el Decreto sobre el Bilingüismo y que en muy breve se concederá».

Les promeses no prosperaren i els telegrams continuaven arribant a Madrid sense que ningú els fes molt de cas.

«Han sido cursados telegramas al Mi-

nistro de Instrucción Pública, en solicitud de que se extiendan los efectos del Decreto a las escuelas de Mallorca y demás islas Baleares por las entidades siguientes: La Nostra Terra, Almanac de les Lletres, Centre Autonomista, La Veu de Mallorca, Colegio de Odontólogos, Partido Republicano Federal, Joventut Republicana Federal, Orfeón Republicano, Foment per la Cultura de la Dona, Montepio Músico Palmesano, Salud y Cultura» (8).

Però, què feien al mateix temps les institucions públiques? Poca cosa. Referent a això «La Almudaina» treia un article sense signar (6.V.31), en el qual se demanava un pronunciament d'aquest centres. Exactament deia:

«Nuestra opinión es que los Ayuntamientos, Diputación, y entidades de las islas soliciten del Ministro de Instrucción Pública, iguales derechos para Baleares que los concedidos a Cataluña, cuanto antes mejor, para que vean en Madrid el espíritu despierto y vigilante de las islas».

La Diputació va seguir aquestes indicacions i així veim:

«Excmo. Sr. Ministro de Instrucción Pública. Madrid.

Felicitación por el justo Decreto de Bilingüismo para Cataluña. Ruego extienda a Baleares beneficios decreto aludido. Francisco Julià. Presidente Diputación Baleares».

«Gabriel Alomar. Ministerio de Instrucción Pública. Madrid. Ruego apoyo a persona tanto ama a Baleares para extender Decreto Bilingüismo a las islas. Francisco Julià. Presidente Diputación de Baleares» (9).

A tot això cal fer menció al diari «El Dia». Mentres les altres publicacions mallorquines treien articles i demenaven el Decret, l'esmentat diari, propietat del Joan March i, per tant, òrgan de l'oligarquia, sols publicava una ressenya durant els mesos que seguiren a la publicació del Decret.

«El Consistorio de Palma felicita al Ministro por el Decreto y ruega se haga extensivo a las islas» (10).

Parlant de l'Ajuntament, ens consta, per declaracions que ens va fer D. Andreu Crespi, conseller el temps que Llorenç Bisbal era Batle, que les Sessions es feien en mallorquí i les actes en castellà. És més els castellans parlaven la seva llengua però el Batle els contestava en mallorquí.

Curiosa és l'anècdota que protagonitzaren alguns consellers de l'Ajuntament de Ciutat quan s'enfrontaren amb el problema de convocar unes oposicions. N'hi havia qui defensaven que s'exigís el coneixement del català, i per altre part n'hi havia qui manifestaven que en tot cas s'hauria de considerar un mèrit. Per desgràcia guanyà la segona postura.

A pesar de tot, «La nostra primera autoritat municipal ha publicat un ban en la nostra llengua i alhora amb l'espanyola, amb motiu de les diades carnavalesques, per tal d'esquivar els abusos. Ja era hora que el Batle de Ciutat es re-

Joan Ponç i Marqués

cordàs que era una autoritat popular i democràtica, i no oficial i encantonada» (11).

Aquest ban en la nostra llengua va ésser una excepció. Per desgràcia els documents es publicaven en castellà. En referència a això «**La Nostra Terra**» va publicar una editorial que entre altres coses deia:

«... parlant solament en concepte de mallorquins, fills d'aquesta terra, hem de protestar, amb totes les nostres forces, dels conceptes emprats per alguns regidors que semblen renegar d'aquella qualitat que la naturalesa confereix i contra la qual és inútil alçar-se...

Que és un pretext la consideració de les despeses ocasionades amb motiu de la impressió bilingüe de certs documents, no hi ha dubte. La seva escassa importància en relació a altres, de tot supèrflues i innecessàries, així ho demostra...

Nosaltres desitjariem —i ho proclamem ben alt perquè no hi haguí lloc a dubtes— veure concedit i implantat a Mallorca l'esmentat decret de Bilingüisme i més encara, la cooficialitat dels idiomes, i així ho hem demanat en diverses ocasions; creim que es dirigeixen exclusivament als mallorquins, els documents esmentats, i han d'anar en la nostra llengua perquè aquesta és la nostra i la que parlem correntment, fet biològic que no admet discussió raonable per la seva perfecta senzillesa i claredat...

¿Podem acceptar els mallorquins, que hi hagi regidors no mallorquins, elegits amb els vots dels mallorquins, que es manifesten contra l'ús de la nostra llengua?

Però després de l'acord de desterrament dels retrats dels fills il·lustres, sense cap classe de selecció, res no ens pot sorprendre, ni res no ens por espantar, i ens explicam perfectament que hi

pugui haver regidors que encara es sentin forasters dins de la seva pròpia casa. Alguns d'aquests regidors, diguem-ho clar, haurien estat millor situats en aquells Ajuntaments del temps de la Dictadura primoriverista, el record del qual ens és ara suggerit per semblança, quant a l'aspecte i ocasió que motiva el present comentari (12).

Això succeïa després que el «Ministre de la Governació autoritzàs els Ajuntaments de les Balears perquè posin als programes de les oposicions a places de funcionaris municipals, amb caràcter obligatori, el coneixement de la llengua catalana». (13).

La mica que se guanyava era que alguns Ajuntaments, com el de Sòller, possassin els noms del carrers en consonància amb la tradició del lloc a què es refereixen.

Al mateix temps els actes que anaven organitzant els intel·lectuals s'enfocaven clarament cap a la cultura del país.

«Una companyia de teatre dedica sovint homenatges als nostres autors, Ferrà, Penya, Singala, representant obres teatrals escrites en la nostra llengua. Ja es ben hora que a la nostra Ciutat hi hagi un teatre on es donin a conèixer les obres mestres del nostre teatre i en dir nostre volem incloure-hi el català» (14).

A partir de l'Octubre del 31 la situació es va refredant i sols la revista «**La Nostra Terra**» continua defensant la llengua, els costums, la cultura. Respecte a l'idioma llegim a un editorial d'aquesta publicació:

«Deia Joan Alcover que si l'antiga nacionalitat s'esborràs de la memòria del món sense quedar-ne més rastre que l'idioma, n'hi hauria prou amb aquest element per a reconstruir-la. I, en efecte, a Mallorca pot dir-se que de la nostra història i de la nostra personalitat no ens queda res més que la llengua, única parlada entre nosaltres, i així és el que ens caracteritza com a poble» (15).

La primavera de l'any 1933 es complia el primer centenari de la Renaixença. Era el recobriment de la personalitat de la Catalunya esvaïda. «**La Nostra Terra**» hi ofería el seu homenatge:

«la nau llançada a la mar pels nostres renaixentistes entra ara en la zona dels vents propicis. Que aquests vents no li manquin i que veles tirants, faci la seva via cap al port de la nostra reintegració. I que, així com Catalunya celebra avui la seva victòria, pugui prest Mallorca celebrar la seva amb l'assistència dels germans catalans. Aquest és el nostre desig fervent» (16).

Aprofitant l'ocasió d'aquest centenari la Diputació Provincial decidí l'edició antològica de les millors produccions literàries dels nostres poetes i prosistes i la seva difusió entre les escoles i centres culturals per aconseguir que el coneixement de la matèria s'escampi arreu.

Aquests plantejaments i reivindicacions es feien al mateix temps que continuaven els cursets de llengua i se començava a sentir la resposta popular.

Per exemple La comissió de festes del suburbi de Son Rapinya ha redactat en mallorquí el programa de les seves festes» (17). Els comerços també deixaren sentir el nou ambient. «Rètols en Mallorquí a C'an Guardiola, a la llibreria Politècnica, i a Concentració Republicana», publicava «**La Veu de Mallorca**» el 22 d'Agost de 1931. Així mateix l'Associació publicà un calendari en català per aquest any.

Farem ara una menció a les associacions de tipus professional per veure com enfocaven elles el problema del bilingüisme. Ja hem vist com el col·legi d'odontòlegs dirigí un telegrama al Ministre d'Instrucció demanant el Decret.

«El Juny de 1932 celebrà el VIIè Congrés de Metges de Llengua Catalana a Ciutat i es dona referència al Ier Congrés d'Arquitectes de Llengua Catalana a Barcelona» (18).

Respecte als arquitectes cal fer menció de les memòries que presentaren per optar a la plaça en propietat d'arquitecte municipal, ja que totes estaven redactades en mallorquí.

Els partits polítics no demanaren molt intensament el bilingüisme. Sabem que ho va fer el Centre Autonomista, el Partit Republicà Federal, i que Acció Republicana de Mallorca inaugurarà el seu local social col·locant un rètol on es llegia el nom del partit en la nostra llengua.

Com veim no es preocuparen molt per aquests temes, encara que hi haguessin militants que a títol personal defensaven la implantació del Decret.

Podem ara tractar sobre les opinions dels intel·lectuals respecte al fet que ens ocupa. Així el n.º 51 de «**La Nostra Te-**

(2) REVISTA DE CATALUNYA. Barcelona, N.º 12. Juny 1925.

(3) LA NOSTRA TERRA. Gener 1928. N.º 1, pág. 1.

(4) LA NOSTRA TERRA. Març 1929. N.º 15, pág. 119.

(5) LA NOSTRA TERRA. Juliol 1929. N.º 19, pág. 281.

(6) GACETA DE MADRID. N.º 120. 30.IV.1931, pág. 414.

(7) LA ULTIMA HORA. 4 de Maig 1931, pág. 4.

(8) LA ULTIMA HORA. 6 de Maig 1931, pág. 4.

(9) LA ALMUDAINA. 6 de Maig 1931, pág. 1.

(10) EL DIA. 7 de Maig 1931, pág. 2.

(11) LA NOSTRA TERRA. N.º 50; Febrer 1932, pág. 82.

(12) LA NOSTRA TERRA. N.º 67, Juliol 1933, pág. 293-295.

(13) LA NOSTRA TERRA. N.º 51, Març 1932, Pàg. 138.

(14) LA NOSTRA TERRA. N.º 47, Novembre 1931, Pàg. 430.

(15) LA NOSTRA TERRA. N.º 57-58, Setembre-Octubre 1932, Pàg. 329.

(16) LA NOSTRA TERRA. N.º 64-65, Abril-Maig 1933, Pàg. 122-123.

(17) LA VEU DE MALLORCA. 22 Agost 1931, Pàg. 3.

(18) LA NOSTRA TERRA. N.º 55, Juliol 1932, Pàg. 293.

rra» (Març 1932), publicava aquestes paraules de Pompeu Fabra:

«... si hi ha qui vol posar obstacles a la nostra unió política (es refereix a la de Catalunya, País Valencià i Balears-Pitiüses), no hi ha qui ens pugui privar de matenir una sincera i cordial germanor espiritual entre les terres que foren una sola per llur història, que ho són avui encara per la llengua i que esperem seguiran essent-ho demà per la voluntat de llurs fills».

Joan Estelrich en el Discurs presidencial als Jocs Florals de Lleida:

«Tot el sentit de la nostra renaixença és això: haver portat la doctrina recordadora del llenguatge a les seves darreres conseqüències; heus aquí el secret de la nostra complexa restauració nacional» (19).

El 20 de Març de 1932 el Sr. Ventosa pronuncià un parlament al Teatre Principal, i ho va fer en català com ja era costum, tant per la nacionalitat de l'orador com del públic, però algú es disgustà per això i Joan Pons i Marquès els contestava així:

«... allò que dóna to i categoria a les llengües no és llur caràcter o condició oficial, sinó el valor de la civilització i cultura de les coses que hi són escrites, llur valor de bellesa i la força de veritat de les raons que hi són mantengudes i expressades» (20).

El mateix escriptor signava un article titulat «La llibertat de l'idioma» on defensa l'ús correcte i profund de la llengua malgrat la manca de formació del lector i deia:

«Una llengua literària, que no és mai, ni ha estat mai, d'ençà que hi ha cultures al món, els pocs centenars de mots que es manipulen en el parlar corrent. Les llengües literàries exigeixen inevitablement una certa cultura filològica per a llur intel·ligència, i aquesta cultura, com més endinsi cap endarrera de cada llengua, millor» (21).

Per veure com tractaven el problema del pancatalanisme en aquell temps, reproduïm part d'un article d'A. Salvà titulat precisament «Catalans de Mallorca».

«Ésser català de Mallorca no suposa la necessitat, ni tan sols la conveniència, que la nostra illa s'hagi de sotmetre forçosament a la Catalunya del continent. Vol dir simplement que la nostra sang és sang catalana i que la llengua que parlem és la catalana. La raça i la llengua constitueixen respectivament el cor i l'esperit d'un poble, i un poble que viu amb el mateix cos i el mateix esperit d'un altre poble és evindentment el mateix poble» (22) i deia el mateix signant a l'article «Els dos fets diferencials», «Formariem part integrant de Catalunya i estariem units a ella per raons de raça, de cultura i, sobretot, de llengua. I la llengua que és el verb de tot poble, porta en ella mateixa per aquesta raó, l'atribut més essencial i més excels del seu esperit. Aquest és el vertader i l'únic concepte de la nostra catalanitat» (23).

Abans parlàvem dels cursos de llengua que l'Associació per la Cultura de

Mallorca donava als Mestres Nacionals, doncs bé, un d'ells, Conrad Domènec, escrivia això respecte al bilingüisme i l'ensenyança a les escoles:

«Aconseguida l'obligatorietat de l'ensenyament, és a dir, l'assistència ininterrompuda a les escoles, llavors el problema es redueix a una simple solució d'ordre pedagògic, de tècnica didàctica.

I per resoldre definitivament el problema del bilingüisme, una vegada situat en el pla que acabam d'esmentar, segons la nostre peculiar manera de pensar, cal fer això:

a) Dels 6 als 8 anys, l'ensenyament ha de realitzar-se totalment en llengua materna.

b) Dels 8 als 10 anys, en llengua materna també, però incloent en els programes escolars vocabularis castellans.

c) Dels 10 als 12 anys, en llengua materna igualment, reforçant els vocabularis i ja estudiant la gramàtica castellana, amb exercicis combinats de les dues llengües i amb converses també bilingües.

d) Dels 12 als 14, totalment en llengua castellana i perfeccionant la gramàtica de la llengua materna» (24).

Per acabar ja amb aquesta època parlarem de les iniciatives particulars per tal d'aconseguir un ús normal de la llengua, i sobretot de la tasca de l'Associació.

La tenda Fàbregues que estava al carrer de Sant Miquel, al taller del fotògraf Rul·lan, i al comerç «Blanc i Blau» es destacaren sempre per posar rètols en llengua materna.

L'Associació per la Cultura de Mallorca mereix una atenció molt especial. Cursos de llengua per Mestres, edició popular d'una gramàtica a càrrec de Jaume Busquets, demanda de creació de les Càtedres d'Estudis Balearics, presentació d'un pla d'estudis que comptaria amb les matèries de Mallorca 1er i 2on curs, elements de Geografia de Mallorca, Elements d'Història, de Literatura, de Folklore, d'Art i Arqueologia. La Diputació acceptà totalment aquest pla, però mai no arribà a posar-se en funcionament.

També l'Associació mantenia delegacions en els pobles, però molt poc en sabem d'elles ja que tota la informació es recollida a Ciutat. Sé que d'aquesta manera es cau en un greu error centralista, deixant de costat la part forana.

III EL BIENNI NEGRE 1934-1936

L'any 1934 algunes esperances acumulades durant el temps de les Corts Constituents es varen estroncades quan a les eleccions guanyà la C.E.D.A., unió de partits de dretes.

Els diaris deixaren de fer menció del bilingüisme. Són anys difícils per a aquells homes que tan fervorosament volien una Mallorca culta i polititzada.

«Hem vist amb disgust com han anat desapareixent de les cases de la nostra Ciutat els rètols escrits en la nostra volgutíssima llengua, en els portals de la

Casa de Socors i altres indrets. Tampoc no hi són els rètols que donaren nom al Passeig de Mallorca, Francesc Macià, etc... Ens dol perquè amb aquest bandejament creim veure-hi una campanya més o menys apassionada i dissimulada contra el nostre esperit racial» (25).

Sense cap dubte els fets d'Octubre del 34 tengueren importants conseqüències per Mallorca, com per tota Espanya. Deia al respecte un editorial de «La Nostra Terra».

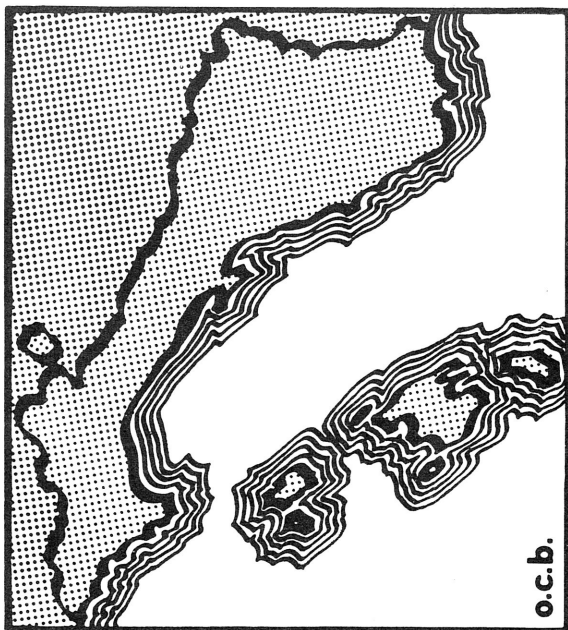
«Catalunya podrà sortir d'aquesta revolta dessagnada, escarnida, però intacta en la puresa del seu esperit, que els revoltats d'ahir, vençuts d'avui i trionfants d'aquests anys darrers havien hagut de contrafer i mutilar per poder-se'n atribuir galdosament i despreocupadament la representació. I perquè l'esperit de Catalunya, encarnat en el seu verb natural, verb encara ple de possibilitats culturals i de capacitat de glòria, no ha pogut ésser involucrat en la desfeta, també el nostre catalanisme, que és d'avui, de demà i de sempre, un catalanisme que no és doctrina de partit, sinó integració d'essències, pot ressorgir cara alta consternat pel desastre, però amb la fe intacta» (26).

És un text que no deixa veure molt clar si condemnem o no l'actitud de Companys. Podria ésser que hi estiguessin d'acord i per qüestions de censura no ho poguessin dir clarament. El cert és que a partir d'aquest fets la supervivència de «La Nostra Terra» va entrar en un període crític i el 20 de Gener de 1936 el director defensava la publicació davant aquells que tenien por que aquests homes protagonitzassin un «Octubre del 34 a la mallorquina». De tota manera els ànims estaven baixos:

«El mallorquisme representa per noltros una defensa de la nostra personalitat. Confessam amb tristesa que actualment el nostre poble és un poble decadent perquè no té cap ideal col·lectiu que l'exalti. Ésser mallorquí l'any 1935 no vol dir res de gran, de fort ni de noble. I allò que nosaltres volem és conquerir la nostra personalitat. Elevar aquest fet —ésser mallorquí— a una categoria envejable. Regenerar-nos políticament. Pesant dins la vida d'Espanya. Influir. Donar directrius. Perdre la nostra calma tradicional i beneïta. Transformar-nos en un poble nou i batallador» (27).

Degueren seguir els problemes amb els anticatalanistes i tal vegada per això Pompeu Fabra i altres intel·lectuals firmaren un manifest titulat «Desviacions en els conceptes de llengua i de pàtria» que analitzava el problema de l'extensió territorial de Catalunya, arribant a la conclusió que el País Valencià i les Balears-Pitiüses també formen part d'ella, i al mateix temps afirma la presència de la llengua catalana a aquesta entitat territorial.

Els mallorquins no feren esperar la seva resposta i dirigiren una «Carta oberta al Sr. Pompeu Fabra» solidificant-se amb el seu manifest. Signaven la carta Miquel Forteza, Antoni M.

**el català
es la nostra llengua
usem-la!**

Avui continuam la lluita!

Sbert, Miquel Ferrà, F. Vidal, Llorenç Ribber, Joan Mascarò, Joan Estelrich, Antoni Salvà, Joan Pons, J. Sureda Blanes, Joan Muntaner, Guillem Colom, Elvir Sans, Ignasi F. Ray, Antoni Pons Prev., Salvador Galmés Prev., Guillem Forteza i Emili Darder.

Conseqüència d'això va ésser la creació del «Comitè de relacions entre Catalunya i Mallorca». Deien en el primer document que firmaren:

«Perquè creiem que mútuament ens podríem donar alguna cosa, ens dol que el nostre comerç espiritual no s'in-

tensifiqui. La Poesia deu als nostres mallorquins quelcom que cap hiper-critica de darrera hora no podria desvalorar. Mallorca d'altra banda llanguirà i diluirà la seva personalitat en un cosmopolitisme d'estació d'hivern, sense el contacte estimulant de Catalunya. I ningú no sap les forces latents que en un i altre pot despertar aquell contacte, ni per quins gloriosos camins pot emmenar-nos» (28).

Deia Miquel Marquès Coll que per polititzar Mallorca era necessari, abans, culturitzar-la. Catalunya devia el seu triomf autonomista a aquesta primera passa que era la Renaixença. A Mallorca no es descuidava aquest punt. L'Associació per la Cultura de Mallorca seguia amb els seus cursos ortogràfics i d'Art a Mallorca, i el mateix feia el «Foment de la Cultura de la Dona» de Sòller.

Se donà el fet que no tots els escriptors mallorquins es posaren d'acord per unificar les regles ortogràfiques i l'Associació nomenà una comissió per sol-

(19) LA NOSTRA TERRA. N.º 67, Juliol 1933, Pàg. 301.

(20) LA NOSTRA TERRA. N.º 53, Maig 1932, Pàg. 195.

(21) LA NOSTRA TERRA. N.º 46, Octubre 1931, Pàg. 362.

(22) LA NOSTRA TERRA. N.º 57-58, Setembre-October 1932, Pàg. 336.

(23) LA NOSTRA TERRA. N.º 61, Gener 1933, Pàg. 8-9.

(24) LA NOSTRA TERRA. N.º 59, Juny 1932, Pàg. 241-242.

(25) LA NOSTRA TERRA. N.º 93-94, Novembre-Desembre 1935, Pàg. 474.

(26) LA NOSTRA TERRA. N.º 83, Novembre 1934, Pàg. 430.

(27) Revista REPUBLICA. 17 Agost 1935. Citat per LLULL, ANSELM, **El mallorquinisme polític 1840-1936**. Dos volums. Edicions Catalanes de París. 1975. Pàg. 278.

(28) LA NOSTRA TERRA. N.º 77, Maig 1934, Pàg. 181-182.

LLUC

**Bolletí
de
subscripció**

NOM

DIRECCIÓ

POBLACIÓ

es fa subscriptor de la revista **LLUC** (350 ptes. per tot l'any 1980), quantitat que pagarà

..... enviant gir postal o taló bancari barrat

..... contra reembossament (o al cobrador domiciliari si viu a Ciutat de Mallorca)

..... per un rebut domicialitat a Banc o Caixa

Marcau amb una X la forma de pagament que us interressi.

Retallau i enviau aquest bolletí de subscripció a **LLUC, apartat de correus 619, Palma de Mallorca**, i rebreu puntualment al vostre domicili la nostra publicació bimestral.

ventar aquests problemes, encaminant-se cap a la unitat de la llengua catalana.

Acabava el Bienni Negre i alguns veuren renovades les seves esperances amb el triomf del Front Popular. Poc temps havia de durar aquesta alegria...

IV Després del triomf del Front Popular i abans de la Guerra Civil. (Febrer-Juliol 1936).

El dia 11 de Febrer de 1936 se celebraven eleccions a tota Espanya. La coalició del Front Popular col·locà 263 diputats enfront dels 210 de la dreta i centre. A nivell nacional el triomf de les esquerres és clar. De 9.869.783 votants, 4.555.401, foren d'esquerres, però el nostre cas va ésser molt distint. Les dretes tengueren 118. 876 vots i les esquerres 54.413 (29).

Així i tot les esperances no es perden i més quan es va saber que Marcel·li Domingo, ministre que donà el Decret de Bilingüisme a Catalunya, tornava a ocupar el Ministeri d'Instrucció Pública. Els desitjos es veien incrementats amb les seves declaracions:

«Continuaré la obra que comencé en 1931, imprimiéndole ahora el ritmo acelerado que exige la cultura moderna» (30).

El Març de 1936 l'Associació per la Cultura enviava un telegrama al Sr. Domingo demanant el Decret. S'esperava que la petició fos ràpidament atesa. No va ésser així.

També s'intentà tornar a treure el tema de l'estatut. S'esperava molt ràpidament una pressa de postura per part

del Govern de la República. No hi hagué temps de res, s'acostava el 18 de Juliol...

V. CONCLUSIONS

En totes aquestes ressenyes, notes, encapçalaments i textos que hem pogut llegir, se pot veure la utilització de conceptes que ara, cinquanta anys després, alarmen. M'estic referint als mots «resurrecció», «prerrogatives naturals i sobrenaturals», «esperit irreductible de la nostra raça», «honors oficials», «pàtria solidaritat», «esperit racial», i altres que hauré oblidat.

No crec que fer país sigui parlar de races o de pàtria solidaritat, però no voldria caure en l'error de fer abstracció de la història i traslladar aquella situació a avui, per això me limitaré a extreure unes conclusions.

Les persones anomenades en aquest fols formaven la intel·lectualitat mallorquina. Advocats, mestres, licenciatos, metges, funcionaris públics, i burgesos comerciants, assumiren la tasca cultural del país. Això implica una petita representació de la classe treballadora. Me pareix que ja havíem dit que els partits polítics d'esquerra poc digueren com a institució, encara que els seus caps també pertanyien a la intel·lectualitat.

El públic que llegia les publicacions i assistia als actes també eren persones «formades culturalment». D'aquí un desfament entre l'intel·lectual i el poble que tal vegada va ésser allò que duqué a la no consecució de l'estatut que

havien aprovat la Diputació, més de quaranta Ajuntaments, Cambres Agrícoles de les tres illes, Partits, Institucions culturals, Col·legis professionals, Bancs, Diaris i Revistes.

Perquè aquest estudi fos més seriós manquen aspectes per estudiar. Ja he dit que no havíem parlat dels Partits polítics, i tampoc ho hem fet de la part forana. Aquest és un estudi que s'ha centrat en institucions, publicacions i gent de Ciutat, oblidant els pobles, una vegada més marginats an l'estudi de la història de Mallorca. Reconec aquest greu error centralista, però no oblid que l'entorn mallorquí d'aquest primer terç de segle, era un entorn que tenia molt d'agrari amb el seu component humà dit pagesia, que poc tenia d'indústria i que ja caminava cap a una estructura econòmica fonamentada en el sector terciari —turisme— que tant havia d'ajudar a la nostra despersonalització i recolonització.

En definitiva, aquest és un estudi dament un sector social molt concret de la població de Ciutat.

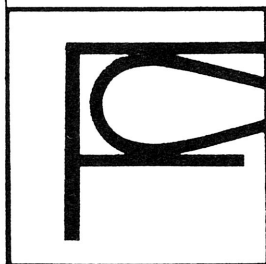
ANTONI QUINTANA
Ciutat, Abril 1980

(29) TUSELL, JAVIER. *Elecciones del Frente Popular, Febrero 1936*. Article a «Historia 16» N.º 10, Pags. 39-49. Madrid, Febrer 1977. Pags. 42 i 44.

(30) LA ULTIMA HORA. 1 de Març de 1936. Pàg. 6.

Fotogravats A. Comas

- FOTOGRAVAT
- OFFSET
- DEPARTAMENT DE DIBUIX
- CREACIÓ GRÀFICA
- FOTOGRAFIA INDUSTRIAL
- ARXIU FOTOGRÀFIC
- NYLOPRINT I
- FOTOCOMPOSICIÓ

C/. Emperatriu Eugenia - 1 - D - teléfans. 294650 - 54 - PALMA.

Diario de Mallorca

un diari

per a tots els mallorquins

Sebastià Llabrés

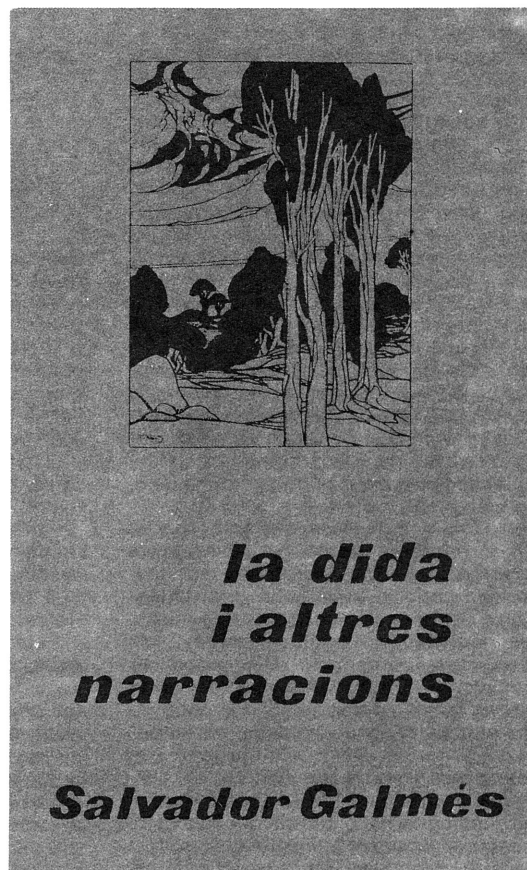
Algunes característiques de la narrativa curta mallorquina dels anys 70: l'experiència del fracàs

1. Pel món ha circulat tota la gamma de definicions: què és un conte? Des de simples banalitats a il·lustracions amb llances, flors, folis, papallones, bruixots i terres meravelloses. Qualsevol esperit en podria restar satisfet i sense més preàmbuls passar a la lectura que és, de fet, allò que realment interessa. Divisions i subgèneres no fan més que embolicar els fils. És normal, en tot cas, parlar de conte com a «la quinta essència de la narrativa». Potser aquí resideixi el centre del terratrèmol, com a origen i com a punt d'arribada. El conte pot ésser, crec, l'alternativa a la crisi ja tòpica de la novel·la com a gènere, i fins i tot, del gènere en sí (perquè avui, els textos, poètics, teatrals, narratius, són, en general, alguna cosa més que la simple transcripció de diàlegs, l'expressió de les sempiternes idees de l'autor, amb sentiment i passió, social o de l'altra, o la història en capítols de la vida, guerres i mort de l'heroi: la divisió en gèneres és innecessària per experiència). Aquests textos que per convenció anomenem contes o narracions curtes permeten una continua i rapidíssima experimentació tècnica, d'expressió, de llenguatge, de temàtica; s'adiuen perfectament amb la fragmentació i dispersió existents al món actual en la majoria de camps; són camins d'especialització, etc... Aquesta és la seva força.

2. L'«experiència del fracàs» del títol és la conclusió del nostre treball, subjectiva fins un cert punt, però que intentarem demostrar en les línies següents, fins al final. Potser aleshores només faci falta anar altra vegada als textos, a les fonts.

Encara que només fos estadísticament, el fracàs és la conclusió parcial, de cada conte, que arrossega la majoria de vots. Fracàs manifestat, sobretot, en dos aspectes: el temàtic i el formal. La majoria d'arguments acaben en un fracàs més o menys redimit, o en un fracàs total, alliberador i brillant. Els personatges, si no són ja uns fracassats des del principi, presentats explícitament així pel narrador o en pública confessió de pecats, al compàs de les circumstàncies, acaben essent uns sers sense futur, o desenganyats, o morts d'assassinat o suïcidi o accident: variacions d'un mateix final. Quant a la tècnica, deim que també s'hi manifesta, el fracàs, en un altre plànol, és clar, perquè la immensa majoria de contes són representants del més autèntic «classicisme» (per dir-ho d'alguna manera). Allò que el conte pugui tenir de recerca queda

Una edició recent d'un dels nostres grans narradors

reduït a encadenaments i curtes enumeracions de paraules, mescla de textos diferents, jocs amb la tipografia, eliminació de signes ortogràfics i de títols d'alguns contes, o, fins i tot, quan els aires vénen bons, una certa anarquia en l'estructura. I tot en molts pocs exemples. Quines són les causes? El treball es complicaria i no hem tengut temps material per envestir-lo. Caldria parlar de context general, i parlar amb els autors, i anar resseguint des de molt enllà certes línies de força significatives.

El fracàs, en viu (explícit als contes) o en abstracte (deduïble de la lectura) és un fracàs ràpid, que no es permet normalment la morositat aparent de la novel·la llarga: tanmateix té temps d'aparèixer en tota la seva magnificència, i això és l'important, sembla: fins que arriba el moment en què ja el pressen-

tim, l'endevinam o el necessitam, el fracàs, per poder continuar cap endavant. El fracàs ja ens és connatural: ens acostumam tant a la seva presència que arribam a veure-ho tot negre. El pessimisme ha sortit: és un altre tret important d'aquesta narrativa. En conjunt, els contes, tots els contes per un o altre motiu, basteixen un paisatge malaltís, existencialista fins i tot, l'única sortida del qual sembla ésser una mort desitjada, l'alliberament per la via més ràpida.

3. La base del treball que ha donat lloc a aquest article són setze reculls de contes curts, les característiques dels quals responen a les següents exigències: publicats entre 1970-1977 (ambdós inclosos), escrits en català, d'autors nascuts a Mallorca, actualment vius i amb, almenys, un recull de contes pu-

blicat. La llista d'obres (1) no és exhaustiva, però, amb tot, es pot considerar representativa del que es fa en narrativa curta a Mallorca aquests anys.

Elegim com a mètode d'anàlisi una primera possibilitat: intentar arribar a conclusions de conjunt en una sèrie d'aspectes, més formals o d'escriptura (espai, temps, personatges, temes) que no de relació amb context històrico-social, i l'elegim amb plena consciència del pecat: el seu complement indispensable seria, precisament, un estudi de marc de referència social, de la Mallorca dels setanta, que ara per ara no tenim, aplicat al tema que ens ocupa.

Tenguem en compte, finalment, dues coses: la primera, que resumir en un esquema general característiques comunes a reculls i contes és gairebé impossible, a menys que es faci a uns nivells molt abstractes o que ens trobem amb uns autors que reuneixin idèntiques o molt parelles «històries»: una «generació» (usant la paraula amb totes les previsions necessàries) cohesionadora. És a dir, doncs: el que exposam aquí són ritmes, tendències que suposen, per tant, excepcions. I la segona cosa: que la narració breu és un dels gèneres de més vella tradició a Mallorca. Tothom té presents els **Aigoforts** de Gabriel Maura i els relats de Joan Rosselló de Son Forteza i Salvador Galmés, si més no. Evidentment, aquest fet té el seu pes, l'origen potser d'una certa saba bullent.

4. Del caramull de qüestions possibles, referides als reculls i als contes com a unitats amb títol, parts i estructures de cohesió (qüestions com: la mateixa denominació del gènere; la relació entre el títol del recull o conte i el seu contingut, l'ordenació dels contes als reculls, els agrupaments de contes i les raons sobre les quals es fonamenten, la presència o absència del títol, etc...) n'escollim algunes que mereixen ésser destacades amb major atenció:

No és freqüent, en un recull, trobar un tema general o central que, d'alguna manera, determini els diferents contes que el componen. En la majoria de casos s'imposa una independència, convenient per altra part en dos aspectes: la varietat ofereix uns camins més amplis a l'hora d'escriure, i en el terreny pràctic, la varietat fa llegir, vulguem o no, i el tema únic pot esdevenir un llast considerable per a alguns lectors. Amb tot, si passam a un estadi un poc més abstracte podem admetre com a tema general el que duu amb si el binomi «vida-fracàs». Repetirem moltes vegades la paraula i potser és necessari fer alguna precisió. Hem d'entendre això de «fracàs» en un sentit més ampli que no restringit: el fracàs sobrevé, per exemple: quan Na Margalida se penja per no haver de suportar les envestides dels dos germans muts d'En Damià; o quan un pobre al·lot es mor de cucs; o quan el fumador de Montecristos, fart del tot, se'n va al bordell, avorrit, en crisi i honorable o quan En Vicenç que s'havia de casar l'endemà és cosit a ga-

nivetades el vespre de trull amb els amics, per mala sort; o quan Elisa desitja desesperadament un infant i no el troba... El ventall de possibilitats és prou ampli com per no dubtar a col·locar en un lloc un argument o un final. Tanmateix podríem destriar, a partir, per ex., com a primer cas, dels títols que fan referència al tema central del conte, al motiu desencadenant de l'acció o al seu desenllaç (formes d'expressar la relació títol del conte-contingut), tot un esbart de temes més o menys extensos, alguns dels quals esdevenen veritables «mites» en la nostra narrativa, per la seva, diguem-ne, «sublimació», o també veritables «tòpics», pel seu constant ús a nivells desoriginalitzats i més o menys «comuns», repetitius. El quadre resultant seria el que presenta la figura 1.

5. TEMPS

En aquest apartat caldria codificar i estudiar, per ex: el temps gramaticalment, el present, el passat i el futur com a entitats autònomes, la seva funció i predomini, els tractaments de què són objecte, reunir les dades temporals, dividir-les, classificar-les, plantejar relacions, el temps real, el protagonisme o l'absència del temps, el pas del temps, etc.

5.1. Referències directes (dades precises, exactes, de durada, pas del temps, etc., amb les quals podríem fer un esquema temporal del conte sense incoherències ni buits) i indirectes (imprecises, «parts del temps general», que arriben a venir donades per una sèrie de clixés: «aquell dia», «aquella nit», «fa temps», «aquell matí...») es van mesclant continuament: el temps de l'acció, el temps que dura l'acció i el temps històric apareixen definits o difuminats segons l'ús que d'elles se'n fa, als contes. Un exemple molt clar i que apareix sovint és el conte estructurat a cavall entre present i passat: en general el present és fet de dades directes i el passat d'indirectes. A part hi ha contes «a l'aire», on el temps no interessa: no apareix.

5.2. La referència als «dies» (nom de cada dia o simplement «dia», o «matí», «migdia», «horabaixa», «nit...») és la més freqüent, en la delimitació de temps.

5.3. El passat, el retorn al passat, són aspectes-clau d'aquesta narrativa, en base al record, introduït sense motiu aparent o a partir de fotografies, objectes antics, memòries, postes de sol, cartes, nous personatges i espai, etc. Són ja una mena de fracàs, i més si tenim en compte que el record només serveix, aquí, per remarcar un fracàs inicial i per assenyalar-nos el seu desenvolupament i les circumstàncies que el provocaren i l'enrevoltaren.

5.4. El pas del temps és gairebé imperceptible. En dos tipus de situacions, però, es manifesta en profunditat: quan el temps adquireix una significació especial, i quan trobam reflexions explíc-

tes sobre el temps (la rutina diària, la mort conseqüència del pas del temps, la decadència de l'home).

5.5. Enfront del contes «sense» temps, podem trobar-ne alguns on el temps esdevé precisament vertader protagonista a part del tema que l'argument desenvolupa. Hi ha pocs exemples, però. Els autors no juguen gaire amb el temps: era lògic suposar que tampoc no l'escollirien com a centre del conte.

5.6. El temps històric, real, s'usa generalment com a marc de referència o fons de l'acció. El seu protagonisme es redueix a casos aïllats. No hi ha reflexions històriques (en tot cas M. López Crespi seria qui més s'hi apropiaria). Les al·lusions a la guerra civil espanyola i a certs caires de la postguerra sobresurten. Amb tot, serveixen de poc.

5.7. Finalment, la vaguetat o imprecisió que es pot permetre el conte, excusa potser l'aproximadament 20% de contes indeterminats temporalment. L'altre 80% ens permet dir que el temps és aiximateix important: determinat pel conte o determinant-lo, no un simple detall més a l'embolic.

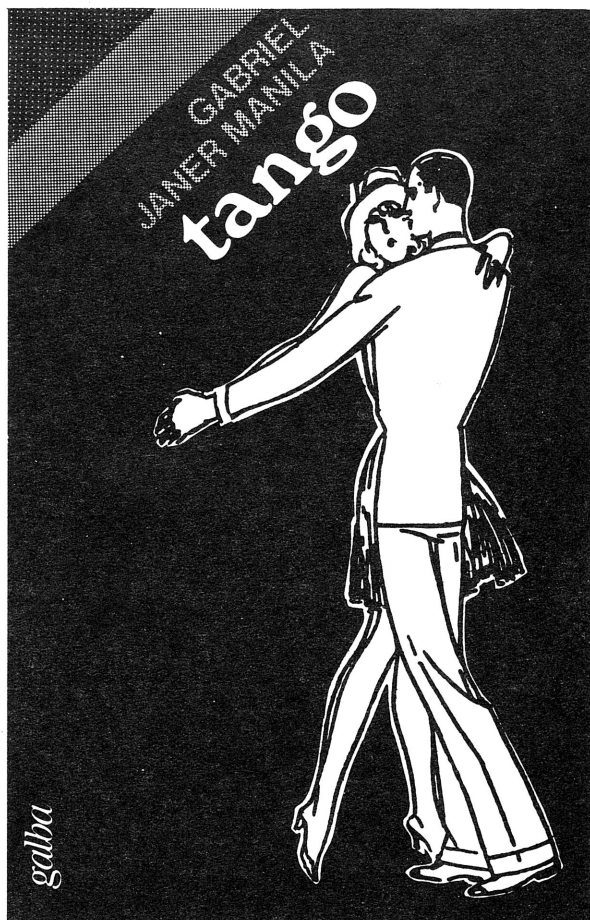
6. ESPAI

Com en el temps, hem de jugar amb diferents qüestions: la determinació o indeterminació geogràfica dels espais i dels simples escenaris, la precisió o imprecisió de les referències espaials, etc. Podem partir de la divisió més àmplia: l'existència o no de trets que ens delimitin la zona del món on transcorren els fets que constitueixen l'acció, argument o reflexió dels contes: des de la simple habitació de la casa fins al camp, la muntanya o l'illa. Els altres: també contes «a l'aire».

6.1. «Determinació» i «indeterminació» se combinen als contes amb «espais geogràfics» (existents físicament al món, reals, concrets) i simples «escenaris» (ficticis). Un conte l'acció del qual se centri a una habitació d'una casa de Manacor, per ex., serà determinat geogràficament i quant a l'escenari. Si l'acció es desenvolupa a una habitació, sense més detalls, el conte serà determinat en l'escenari però indeterminat geogràficament. Tot això, amb les corresponents variants.

6.2. Normalment els contes determinen més l'espai més acostat a l'acció dels personatges, que de fet és el que interessa més, que no l'àmbit general on viuen. Per això els contes d'espai geogràfic indeterminat i escenari determinat perfectament són els més nombrosos. La possibilitat de la indeterminació total és difícil d'aconseguir, sobretot perquè no és possible posar-la en relació amb gaire temes (apareix, per ex., als contes dialogats...)

6.3. Els llocs realment existents, localitzables, apareixen sota dues formes: o bé són el marc on creix l'argument (complet o en part) o són només llocs referència que ajuden, sobretot, a relacionar un lloc indeterminat amb un pos-

sible entorn real. Els espais geogràfics més significatius són: l'illa de Mallorca, sense més precisions, la Ciutat de Mallorca, Andratx i Manacor. La majoria de pobles de Mallorca (Sóller, Algaida, Sa Pobla, Lluç, Felanitx, Inca, Ca'n Picafort, Artà...) són, en canvi, llocs-referència, d'importància mínima: llocs de pas, de festes, dades de naixença o mort. En menor proporció, vora l'illa, apareixen Barcelona (com a l'altre cap del principal lligam entre l'illa i la península: per això és més un lloc-referència), Madrid, Venècia i «les altres terres», significatives per llurs connotacions: Mèxic i Argentina com a països d'emigració i d'exili i Amèrica, «país de la llibertat».

6.4. Hi ha molt poca descripció d'espais geogràfics (si no tenen un paper bàsic en l'acció, la descripció és poc funcional): fonamentalment és reservada als escenaris. B. Porcel sortiria un poc de la regla general, en tot cas.

6.5. La descripció d'escenaris és major en quantitat i en detall: són llocs concrets, reduïts, delimitats perfectament en extensió. Poden ésser «llocs oberts» i «llocs tancats». Els tancats són escenaris emmarcats, si volem, entre quatre parets i amb sortides a l'exterior (cases, cafè, escola, església). Els oberts representen aquest espai exterior: de límits eixamplats, permeten una

major llibertat als personatges (camp, platja, carrer, camins), i, sobretot, es troben directament «sota els núvols».

6.6. La descripció d'escenaris va sempre molt unida al tema o personatges. En pocs casos és independent o es fa pel gust de fer-la, en fred. La descripció de llocs tancats sol ésser minuciosa, monòtona i reiterativa: la vista no pot estendre's més enllà de quatre parets germanes i semblants. La dels llocs oberts (no tan abundants: espais naturals, parts obertes de la casa...) és més selectiva però no tan detallista ni exhaustiva. La presència del paisatge és molt pobra i es dona en casos molt concrets (significació especial o «món mític»). Naturalment, el paisatge «urbà» és més utilitzat, però, per contra, és menys descrit que el natural. Si la ciutat té papers de protagonista es difumina aviat en les problemàtiques «existencials» dels personatges.

6.7. El «carrer» i la «casa» són els llocs, oberts i tancats, on transcorren la majoria de contes. El carrer constitueix eminentment la clau de pas, l'aventura. És la referència obligada als contes on es planteja una lluita social o revolucionària de qualsevol tipus. La casa és el lloc tancat per excel·lència, el lloc de meditació, on se solen despertar i agafar tota la seva extensió, congriar i fer patents desenganys i decepcions. El

carrer significa llibertat, per tant vitalitat: hom pot sortir, pel carrer, al poble o del poble, i eixamplar la vida i la visió: anar el mar, al camp, comunicar-se amb la naturalesa (la famosa comunió de les postes de sol). La casa significa manca de comunicació: l'home totsol; per això, totes les relacions entre personatges es crullen definitivament entre parets, mai entre arbres.

6.8. Dos espais més formen, com «carrer-casa» una altra dicotomia interessant: el «cafè» i l'«habitació» de la casa. El cafè és el lloc intermediari entre la casa i el carrer: significa ja la baixada al món. L'habitació, al contrari, és la més tèbia intimitat. La casa es comprimeix en l'habitació: des d'ella coneixem les narracions del passat, les confessions i desitjos. La intimitat dels espais tancats se sublima en les habitacions i a través d'elles adquireix especial relleu als contes: tot apareix reduït, lentíssim, feixuc. A les cambres ens trobam amb els llits, amb la sexualitat i els cossos-mites de les dones, amb l'amor: l'habitació introdueix la parella, o la part absent de la parella.

6.9. Entre altres llocs tancats són interessants cinc llocs més que són altres tantes zones de pas o zones intermèdies simbòliques com el «cafè»: la casa de camp, el lloc de la feina, l'escola, el bordell i les esglésies. I tres llocs més que allunyen del carrer per acostar-se al tancament simbòlic de les habitacions: el seminari, el monestir i el convent.

6.10. No apareixen gairebé mai espais fantàstics, imaginatius, irrealistes o com vulguem anomenar-los. En algun cas són espais creats amb el somni, dissolts per tant amb la despertada de sobte. És ben de remarcar i de plànyer la poca presència de contes d'aquest tipus, la poca presència de la fantasia «en estat pur».

7. PERSONATGES

El camp és amplíssim. Podríem estudiar els homes i les dones, una sèrie de tipus representatius (obrers, intel·lectuals...), parelles, amb matrimoni legal o sense matrimoni, animals, coses... I després les relacions entre ells: protagonistes, protagonista-antagonista, parella, amics, o relacions de qualsevol altre tipus.

(1) **Diafora** (1975), **Les denúncies** (1976) i **Vida i Miracles de N'Aineta dels matalassos** (1977), d'Antoni MUS; **Entrada de fosca** (1972), **Triptic del viatger** (1975) i **Quartet per a una confidència** (1977), d'Antoni SERRA; **Crònica d'atabalades navegacions**, (1971) de Baltasar PORCEL; **El cementiri de les roses** (1972) i **Tango** (1977), de Gabriel JANER MANILA; **La sabata de l'emperador Orfran** (1974) de Francesc BARCELO; **A preu fet** (1973), i **La guerra just acaba de començar** (1974) de Miquel LOPEZ CRESPI; **No hi ha vent a la teulada** (1971), de Llorenç CAPELLA; **Taules de marbre** (1974), de Joana SERRA DE GAYETA; **Te deix, amor, la mar com penyora** (1975) i **Jos per testimoni les gavines** (1977), de Carme RIERA. En total, 185 contes.

pus. Cada conte ofereix un esquema precís, particular (quan en té). És evident que menys definit, és gairebé impossible, aquí... Partim d'una gran divisió entre personatges ficticis, irreals, creats per l'autor, i personatges reals, existents, vius o morts, però «històrics», protagonistes (quasi mai, aquests darrers) o simples referències de teló de fons (generalment), en dues etapes: la de llur «presentació» (pura descripció, sense tenir en compte per res els arguments) i la de llur «desenvolupament» (protagonisme i relacions, ja emmès d'un argument per tant).

7.1. Molt «universalment» (home no «representant del sexe masculí» sinó «habitant de la terra»), l'home és concebut amb un pessimisme extraordinari. La seva vida en la societat no té sortida possible, únicament el somni o certes empreses idealístico-revolucionàries l'allibera un poc abans d'arribar a la mort, evident sortida final. L'home és necessàriament «tràgic». La problematització d'unes anècdotes va més enllà del fet simple d'esmolrar unes cames perilloses a la història en els llocs més adients. No: cal que l'home fracassi. El fracàs és la major de les experiències vitals: la resta mena a aquest únic centre. Els problemes «eterns» (amor, mort, llibertat) s'entrellacen i cusen un dibuix obscur a la cara i al cos.

7.2. Defineixen l'home (no ja el «còmic»): la necessitat-presència de la dona; el seu masculisme sempre a punt, i el deure d'explicitar-lo en una sèrie de «proves», generalment de tipus sexual, que avalin el seu lema: «esser un home complet i cabal». Dels homes parteixen la majoria de contes, excepció feta dels de Joana Serra de Gayeta i Carme Riera, per raons òbvies.

7.3. La dona és enrevoltada, amb poques excepcions, de tots els tòpics acostumats: és l'instrument de plaer per naturalesa i l'entranyable amiga-protectora dels desconsols masculins, tòpics, pel que sembla, imprescindibles. A més, defineixen la dona: el seu «misteri», fonamentat en la virginitat i el seu cos mític, la femineïtat, el matrimoni com a únic destí. El cos de la dona, per ex, és presència constant a moltíssims contes. La sexualitat sol ésser l'objectiu i el centre de l'amor. El matrimoni és la gàbia adequada: la societat imposa dicta-vigila atentament les regles del joc: la rebel·lia aboca al fracàs, la desqualificació irremediable. Però, curiosament, el matrimoni també, tancat en el fàstic final: el fracàs. Deu tipus de dones són tractats amb especial ironia, aleshores: la intel·lectual, la revolucionària, la fadrina vella, la dama-d'alta-societat, la puritana religiosa-reprimida, la beata, la consellera espiritual-social, la defensora dels bons costums de la gent, l'alliberada i la senyoreta adolescent.

7.4. La parella humana, és lògic, és un dels fonaments d'aquesta narrativa, quant als personatges. El seu protagonisme és indiscutible. Hi ha molts tipus de parelles: des de les platònicament

enamorades fins a les homosexuals o incestuoses. Totes acaben fracassant: això les cohesionava.

7.5. El to solemne i conflictiu de la problemàtica de l'home fa que animals i sers inanimats, personatges o protagonistes, restin en un segon pla, en general.

7.6. No hi ha gaire descripcions físiques: l'autor va a narrar directament els fets; els detalls accessoris (si no tenen alguna funció bàsica en l'argument) són innecessaris. Quan hi ha intents de descripció, en cap cas és abraçada la persona completa, són descripcions basades en fets anecdòtics (o, per ex, de personatges amb defectes corporals que provoquin el conflicte centre del conte). És a dir: mai no es descriuen els personatges pel fet mateix de descriure'ls: sempre hi ha alguna raó lligada: així s'uneix perfectament la descripció a la narració.

7.7. No hi ha caracterització psicològica en gairebé cap conte; l'única manera de trobar-la és estudiant les reaccions dels personatges o les poques coses que ens pugui dir el narrador. Sol fondre's en l'ambient del conte. Les excepcions no són tampoc ni genials ni excessivament predisposades al laberint.

7.8. Els «tipus» són el resultat d'estudiar les característiques (individuals, socials) comunes a diferents personatges, i els tòpics que els defineixen. La condició de «personatge-tipus» ve explicada al conte. La principal diferència entre ells i les classes, és que aquestes darreres són sempre presentades en relació d'inferioritat o superioritat respecte d'una altra classe (coincident quasi sempre amb els estrats socials convencionals). Per altra part, el fracàs (decaència), el canvi i la contradicció (impersonalitat) defineixen els «tipus».

7.9. Quatre tipus destaquen: els «esquerrans», els «revolucionaris», els «intel·lectuals» i els «joves desenganyats». No hi ha definicions polítiques: això d'esquerrans és una denominació convencional. Sovint són identificats amb els «republicans», enfront dels «nacionals», immersos en la guerra civil i conseqüències. La repressió, les venjances, la salvaguarda de la moral, els afusellaments i tot el que sabem emmarquen el quadre. I és curiós: tots els contes (excepte un o dos) que toquen aquests temes són tractats des del punt de vista dels qui pateixen els cops. El segon tipus és format pels rebels i els revolucionaris de totes les revolucions que fracassen a totes les revolucions (l'èxit moral de les revolucions històriques és una «bella càrrega»). El seu fracàs és un fracàs a partir d'ells mateixos: la covardia, l'apatia, el conformisme, la hipocresia, la resignació, els teòrics buits... El retrat, en resum, és feridor, desencantat. Quant als intel·lectuals, no hi ha gaire representació, en total, però les referències de passada són constants. Una força de simple façana de cartró, que no tenen a l'interior, els caracteritza. I, finalment, els joves desenga-

nyats, la famosa generació perdura plastificada, fossilitzada, idealista, curulla de mites de consum quotidià, amant de Pavese i Natàlia Ginzburg, desitjant alliberar-se del fàstic: avorrint-se.

7.10. Si els tipus apareixen molt dispersos, les classes es concentren en certs paràgrafs de crítica innocent. El clixé de les relacions seria el que presenta la figura 2. Els senyors vénen sempre caracteritzats així: els «senyors», simplement. Són tractats críticament, amb poca força, o ironia dolça. La redempció definitiva de la classe baixa (tractada amb simpatia), per altra part, es basa en la capacitat de no avergonyir-se de la pròpia condició.

7.11. El grup (família, amics) i la «gent», en general, la massa inconcreta del poble, completen el quadre de personatges. Representen prejudicis, la parret contra la qual esclataran molts protagonistes, la salvaguarda de la moral, els bons costums, l'acatament de les regles, la repressió ideològica, la hipocresia.

7.12. L'home és el protagonista indiscutible a un 42% de contes, aproximadament. La dona, a un 21%. I la parella, l'altra gran columna, en un 30%. El 7% restant és dedicat, per ex, a alguns animals o objectes, a certs grups socials. El paper dels personatges secundaris és molt poc important: simples ombres. La seva funció general és el recolzament de les accions dels herois: el decorat.

7.13. Les conclusions de les **relacions individu-grup** són les següents: la presència de la família o la societat hostil provoquen l'enfrontament amb els individus que mena a una necessitat d'alliberament poques vegades reeixit; la indiferència és el determinant de les relacions home-família; el rebuig el de les relacions família-home o dona, i també de les relacions dona-família (rebuig i no indiferència com succeeix amb l'home, perquè amb l'home gairebé no hi ha mai enfrontament directe, i amb la dona sí, sovint); la indiferència és el determinant de les relacions home-societat, i el rebuig i la hostilitat a l'inrevés; és important l'interès de l'home cap al grup i la familiaritat entre grup-home, i l'interès del grup cap a la dona; és simptomàtica la submissió de la dona cap a la societat en general i el rebuig (basat en prejudicis) de la societat cap a la dona.

7.14. Les conclusions de les **relacions individu-individu** són les següents: la relació determinant entre home-home és l'amistat i la familiaritat, seguida de l'interès; la determinant entre dona-dona és també l'amistat i familiaritat (l'autoritat-poder no apareix mai: concepció típica de la dona com a element passiu); són pocs els casos de relacions homosexuals; l'amor és el sentiment predominant a la parella (mesclat amb no-correspondència, fàstic, rutina). En tot cas podem dir que les relacions entre homes i dones solen ésser normals dins la correcció, fins i tot sexualment parlant. L'interès i el convenciona-

les revolucions, l'Ulster, la guerra, els feixistes, les presons, els USA... Són elements d'un escenari no immediat, fets particulars i aïllats, alenant en un simple detall i oblidant (cosa que és d'agrair, en certs moments) la història amb majúscules.

8.8. **Problemàtica social.** Referències escampades, de passada, sense aprofundir ni anar a cercar més d'allò que ens apareix a primera vista, i prou. Trobam, específicament: classes, diferències, obrers, militarisme i exèrcit (intocable, potser fregat amb un humor tranquil, innocent i anecdòtic i procurant no deixar rastre de cap tipus, ni fils), l'emigració... No passa d'esser preocupació de lectors de titulars de diari.

8.9. **Mallorca.** La delimiten: a: Mallorca és un món tancat, feixuc, fastigós, colonitzat, explotat i sense futur (hem emprat els qualificatius que trobam als contes. El darrer, la inexistència de futur com a col·lectivitat és un dels més repetits); b: l'única sortida és l'alliberament real: la fuga (aleshores intervenen ja les mítiques «altres terres», paradisos de la llibertat, l'estranger i Amèrica. La necessitat de fuga és encesa per la presència d'uns «desvetlladors» especials: els turistes); i c: es podria establir la relació d'enfrontaments de la figura 3, en la qual: (1) Mallorca és continuament criticada des de l'angle del tòpic continua festa, paradís de pau, vida sense conflictes ni aspiracions polítiques o culturals col·lectives, tranquil·litat celestial, ocells, mar, sol, convivència harmoniosa, besades de mans). L'«altra Mallorca» (la 2) és la de les lluites socials, misèria i atur... La presència de la Mallorca històrica (3) és molt reduïda, gairebé nul·la: El turisme, per altra part, representa la venda de Mallorca-mallorquins al món: la crítica és, així, negativa, basada sobretot en la deliberada pèrdua de personalitat i identitat a causa d'haver-nos agenollat completament: un «paradís» colonitzat, a la fi.

8.10. **Guerra civil espanyola.** Sol determinar o justificar un context i un temps històric, i en certs casos, tema i personatges. Apareix com a cosa llunyana, paraula amb desconegudes connotacions preferentment destinades a la calaixera. Ara: en altres casos ho condiciona tot: repressions, venjances,

injustícies, oportunisme. No hi ha referències a la lluita en si, sinó als resultats: la por a nivell psíquic (paroxisme, fracàs), la misèria a nivell material. Les explicacions caseres dels motius de la guerra són fonamentades en fets religiosos, l'anar a missa, la «repartidora» dels rojos... Posen la nota d'humor alliberadora. Tot junt: la farsa, la crítica de la lluita surant a través dels contes que la prenen com a centre.

8.11. **Religió i fets religiosos.** És part fonamental dels prejudicis de les persones. L'anar a missa n'és l'expressió més clara. Déu, en general, té molt poca importància: al seu lloc apareixen el destí i l'atzar. Són rebutjats l'ensenyament religiós, la religió ritual i convencional, buida, i la classe eclesiàstica (tractada irònicament, a base d'anècdotes i funerals).

8.12. Tema de l'absurd. No és gaire freqüent: tots els contes solen tocar de peus a terra. Meditacions sobre «la vida», de simbolisme a vegades ocult, són esquitxos absurds tampoc no gaire radicals: les oracions a l'excusat de casa, la nina que dirigeix amb tota naturalitat la cremada del seu pare, l'home que viu en una habitació tancada, amb la pell del moix mort devora, amb el moc incontinente que li cau pel nas, com qualsevol ser de Beckett... Caldria definir primer l'absurd i cercar-ne, després, esqueixos.

8.13. **La llibertat.** Més que com a llibertat en el sentit de «l'home lliure» apareix en relació a certs fets político-socials, o, millor encara, en relació a ambients hostils de diferent tipus. Esdevé «mite» perquè és una cosa llunyana, superior, boirosa, una terra inexplorada, existent en l'ambient però mai (encara) no assolida. Si: «arribarà el dia», però l'albada s'allarga excessivament. El tema va envoltat de l'escenografia necessària: reunions, grups, persecucions, bastonets de policia. Sovint no passa de les portes tancades de casa: aleshores el projecte consisteix a preparar la pròxima lluita, que no serà un fracàs, i a somriure d'impotència.

9. ESTRUCTURES

Són, bàsicament, «processos» en aquest sentit: 1: cada conte sol tenir un argument (definit o no, segons els ca-

sos) que, 2: sol venir «construït» sobre unes línies generals abstractes: l'eix o columna vertebral del conte, clixés que defineixen el que fan els actants i que es poden aplicar a molts altres contes, amb uns «límits» que van succeint-se, contradint-se, progressant... i que, 3: es poden muntar en un esquema, que és el procés de què parlàvem, linial o anàrquic, realment existent, sense baixar, però, a les accions i paraules concretes dels personatges. Vegem un exemple: agafam un conte qualsevol: Margalida té trenta anys i encara no festeja. La mare li ho repeteix tot el temps. Un dia, farta, s'escapa amb un jove desconegut. Observem l'argument: els passos són: 1: partim d'una situació personal de la protagonista, 2: oposició món hostil (mare); 3: rebel·lia inicial; 4: necessitat d'alliberament; 5: preparatiu; 6: alliberament efectiu; 7: fuga. El procés serà únicament el resultat d'ordenar-los. Així procedim amb els contes on hem pogut endevinar un procés definit.

A dos tipus de processos es poden reduir els contes d'aquesta narrativa que estudiem. El primer es relacionaria, simplement, amb l'«**alliberament**» (veure figura 4); i el segon, amb la «**lluita**» (veure figura 5). De cada un podríem confeccionar dos esquemes: el primer, general de tots els passos que es poden donar en tal procés, sense tenir en compte per res els contes particulars (sense dir, per ex, si a un conte «x» assoleix l'alliberament a través d'ajuda exterior o directament). El segon, que no inclourem aquí per raons evidents d'espai, relacionaria cada procés amb un conte concret, cada pas abstracte del primer esquema amb els passos en què cada conte es dividís.

Els dos conceptes triats per definir els dos processos són, en tot cas, simp-tòmatics: l'«alliberament» implica una situació hostil com a punt de partida, i la «lluita» suposa un desig d'aconseguir quelcom llunyà o absent. Entre la fuga i el desig, suren els contes: tornam, al final, a l'origen: debatrem, com a poble «re-creat» en una narrativa d'un tipus més o menys definit, inclosa en un temps i en un espai característics, entre aquests dos pols, no oposats sinó potser concomitants en certs llocs, podria oferir-nos, si ho pensam bé, alguna zona de vella radiografia a meditar.

SEBASTIÀ LLABRÉS

FIGURA 2	
A: Classe «alta»: «els senyors».	Relació A — B: familiaritat, paternalisme, condescendència, sentit de superioritat.
B: Classe «baixa»: obrers, pagesos, pobres, criats...	Relació B — A: admiració, crítica, tímida reivindicació, enveja, submissió.

lisme, en elles, solen ésser conseqüència d'alguna qüestió sexual (desig, venjança). És major l'interès de l'home cap a la dona que no a l'inrevés, i també: la indiferència de la dona cap a l'home, i el rebuig de la dona cap a l'home que no a l'inrevés. El fracàs apareix en un 65% de les relacions home-dona.

7.15. Les relacions entre família-societat (**grup-grup**) es basen generalment en prejudicis d'uns o dels altres. Es resolen en hostilitat i rebuig.

7.16. Les raons, finalment, de l'aparició de personatges reals, històrics, no creats per l'autor (de reis, papes, escriptors o polítics a poetes, actors, músics o caps d'estat) són diverses: o formen part d'un passat històric que el narrador conta o recorda, o del context general en què transcorre l'argument, o apareixen per referències a l'entorn (pintures, llibres, discos...) o són simples cites erudites. No hi ha cap descripció física. Generalment són personatges secundaris. Fer-ne la llista no serviria de res. Val més dir, per exemple, que Marx i Lenin són prou citats i que amb dictadura, exiliats i guerra la figura de Franco és claríssima.

8. TEMES

Oferim aquí només un inventari de temes representatiu, no complet, perquè la cosa s'allargaria ja massa. Comprèn deu temes o grup de temes, l'ordre dels quals no pressuposa ordre d'importància.

8.1. Temps, record. Aquesta narrativa pot considerar-se, globalment, una veritadera apologia del passat. Els trets bàsics que d'ell ens donen els contes són a: la pèrdua de la joventut és el símbol de la pèrdua de tot allò que ja és passat, únicament viu en el record d'èpoques millors (la felicitat sol residir en el passat; el present és infeliç, potser per la pèrdua mateixa del passat); b: la constatació que tot s'acaba i que, definitivament, darrera hi ha com a única sortida una mort indefugible; c: la irrecuperabilitat (inutilitat) del passat.

8.2. **La persona humana.** L'home és un ser ridícul, manejat per qui sap qui (Déu, l'autor...), que actua pegant-se cops tot al llarg del «camí de la vida», incapaç de lluitar contra el destí que adquireix la seva major consistència en la mort. Amb un oi històric, la vida queda reduïda a una pura farsa. És curiosa, en una sèrie de contes, la relació entre el concepte del «fracàs de l'experiència vital» i l'espai geogràfic on es desenvolupa la vida de l'home: l'encadenament a la terra (diguem-li Mallorca, si volem), s'uneix a molts dels fracassos dels homes, quan no els provoca. El fet de néixer aquí o allà determina un possible futur. Triar per triar pessimisme podem pensar que és l'illa aquesta terra-déu determinant de la vida dels sers que caminen sobre ella.

8.3. Ja sabem que amor, sexe i mort són temes eternals. L'amor provoca el sexe i el sexe, curiosament, l'amor. La mort, per la seva part, enrevolta amor i sexe, amb els quals es relaciona alguna vegada. L'amor físic és considerat com a experiència vital d'importància extraordinària (alliberament de repressions morals, individuals, religioses; expressió d'amor-amistat; simple necessitat; expressió de violència). Moltes de les històries que se'ns conten són històries d'amor: un amor, també la majoria de vegades, que no és el típic amor reposat, acceptat amb serenitat o apassionament, no desbordant mai certs límits, sinó que és, en certs punts, un amor radicalitzat, sense arribar tampoc a disbauxes sexuals profundes, diríem, encara que sapiguem que en Melcion s'entén amb la seva cussa Linda, que els al·lots s'entenen amb les gallines, que N'Aineta dona feina a catorze pagsos ben cepats, que hi ha homosexuals al món, o que infinitat de mugrons es posen rectes i forts. Com era normal, de l'amor i del sexe coneixem tots els tòpics: la primera besada, la descoberta del sexe en un ambient hostil, les primeres i contínues masturbacions, la nit de noces, l'homenia i les proves, la pèrdua de la virginitat, el descobriment de la prostitució...

8.4. Freqüentment hi ha reflexions entorn de l'amor, basades en monòlegs interiors que solen ésser d'allò més revelador: la insatisfacció de la dona, el fàstic de l'home, la infidelitat, la rutina. Unicament sembla haver-hi un cert èxit en les relacions home-dona, quan n'hi hagué, al començament de la vida junts, oposició familiar o social: si la parella aconseguí rompre prejudicis i sortir del cercle, es produeix la visió màgica i s'assoleix la victòria. Si es deixà escapar la possibilitat de fuga, es conservà en el fracàs.

8.5. La mort és relacionada amb les coses del món i el record. Apareix sempre «en relació a», mai des d'ella mateixa: simple final de la història, o solució del conflicte del conte, fins i tot endevinada com a possible (únic, més tard) desenllaç des del principi. La mort-alliberament (explícita o no en el suïcidi).

8.6. **La vida en el món d'avui.** Les seves característiques fonamentals són: antisentimentalisme, naturalisme, llibertat, consciència de la pròpia realitat, apassionament en el fet de viure, necessitat d'una perfecta vigilància contínua enfront del món hostil, etc... Tot això no és als llibres: la vida és alguna cosa més que la lletra impresa. Com la felicitat. No hi ha gaire reflexions sobre la «felicitat» i la seva possible existència. En tot cas, la recerca és inútil, buida. La culpa de tot, recau en el destí: Déu no sol fer acte de presència quasi mai. Conseqüències de considerar la societat alienada i com a engranatge immens i sense sortides immediates, són: la massificació i pèrdua de personalitat de l'home, la comunicació i incomprensió, la solitud, en el fons, i la rutina; tot sense finestres a l'exterior, esqueixat només pel somni o la imaginació.

8.7. **Política i fets polítics.** Hi ha bastants referències: la preocupació política, si més no, batega en algun lloc. Són esmentades, per ex: autonomia, dictadures, vagues, aturs, afusellaments, la «prosperitat» d'Espanya, l'economia, la mare pàtria, la democràcia,

4 Gats
Galeria d'Art

c/. sant sebastià, 2 i 3
tel. 22 64 93
ciutat de mallorca

Sempre
a l'avantguarda
de l'art

FIGURA 1		
Temes generals	«Mites»	«Tòpics»
1. Anècdotes individuals dels personatges sense més funció que la de formar l'argument.		
2. Experiència i circumstàncies de l'amor físic (relació sexual, simplement).	2.a. Sexe = alliberament.	2.a. Sexe = obsessió.
3. Fets socials i polítics.	3.a. La llibertat.	
4. Experiència i circumstàncies de la mort.	4.a. Mort = obsessió. 4.b. Mort = alliberament.	4.a. Mort = pèrdua irrecuperable.
5. Experiència i circumstàncies de les relacions humanes en general.	5.a. La incomunicació. 5.b. Fracàs de les relacions.	5.a. L'«amor». 5.b. La solitud. 5.c. El desengany.
6. Experiència i circumstàncies que envolten el «fet de viure», en general.	6.a. Fracàs de l'experiència vital.	6.a. La rutina diària.

FIGURA 3

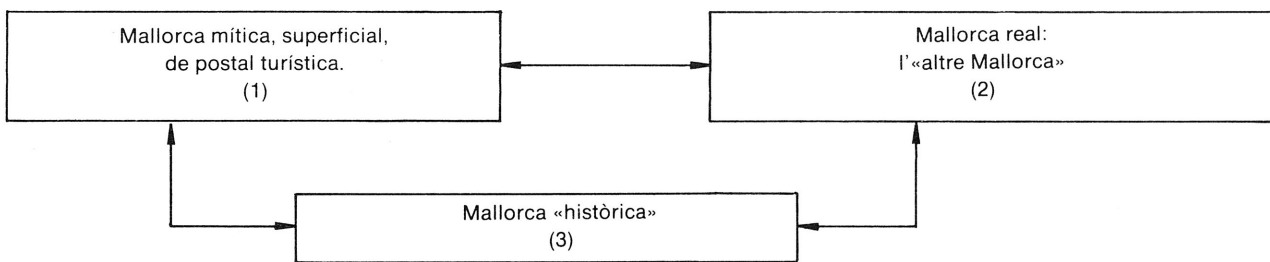

FIGURA 4

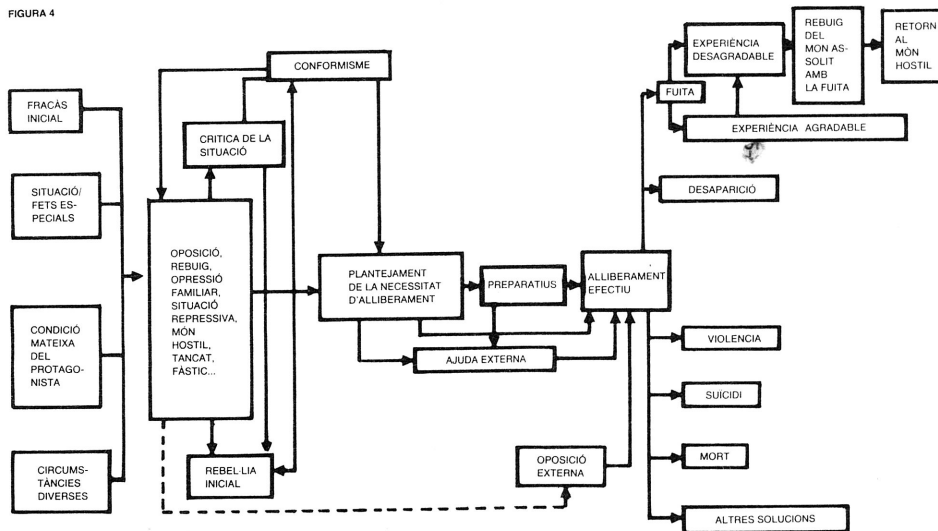
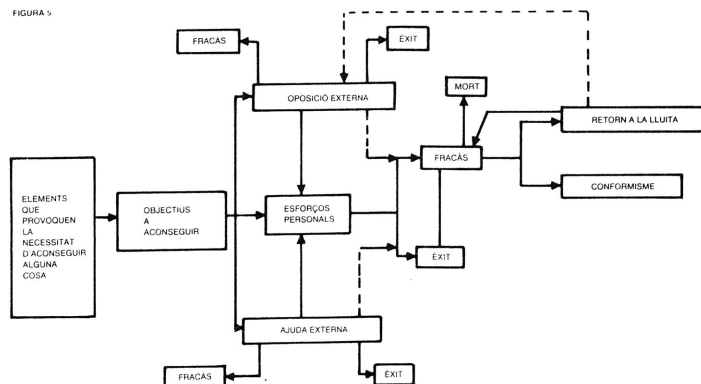

FIGURA 5

Menorca: per a no perdre el sentit de la follia

Als menorquins el vent ens pega bé de ple i no sé fins quin punt és lícit amagar que estam tots un poc folls. Orats, queda més literari. Tot i així, d'uns anys ençà, aquesta, diguem-ne, capacitat d'esser qui érem s'ha rovellat una mica i a força de ser criats, servs convençuts, peixeters d'aigua dolça, ens ha sortit una escata color no-res a la imaginació. M'explicaré: Som els personatges centrals d'una fotonovella escrita per un general petit, especialista en sèrie negra, però poc dotat i desconegedor dels fils que mouen (quan Déu està de vacances) els elements primordials d'aquesta mena d'històries. Acaben bé. Al final sempre acaban bé i la nostra no està acabada. Menorca, literàriament, igual que el seu camp, és pobra. Pobra no per condició sinó per consentiment. Començarem llançant pedres i ara duim moral i jou. No ens espantem. Mirall no enganya. Literatura no ment. Passar revista a la creació poètica significa enfrontar-nos amb un passat proper que alguns voldrien mantenir però que d'altres intentarem desemmascarar. Les galeries de fills il·lustres són un museu terrorífic ric-rac-pum on es conserva emmidonat el nostre origen. Prou! De tots és conegut l'estat real, la situació perillosa en la qual es troba i es trobarà de seguir tal com seguim la nostra migrada cultura. No em cansava de repetir-ho: «No és que els menorquins siguem chauvinistes, és que Menorca és la millor terra del món». Ara ja no estic tan segur. Quan la dominació anglesa, conseguirem un període de desenvolupament encara que no està del tot provada la tolerància i preocupació dels colonitzadors cap a la nostra terra. Possiblement, tot es redueixi a això. A un problema de colonització. («Horrorosa, terrible, desgarradora, nada! / Y vosotros los españoles la hicisteis! / Y vosotros la sancionasteis! / Y vosotros la aplaudisteis!», deia ja José Martí). Als menorquins ens han fet creure que érem cosins del Cid i a força de creure'ns-ho ens assemblam més al seu cavall. Pobre Babieca! «Tanto monta monta tanto» pero muntava més Franco. Qui ens havia de dir que d'obres, situem-la és clar en el context de la seva època, com «Lucrècia» de Joan Ramis, o dels xipoteigs gramàtics (gramaticals rompria el ritme) d'Antoni Febrer i Cardona... etc., (que vol dir etcètera, és a dir, que n'hi havia més) passàssim a esser el que som: no veus, Flavi, el meu dolor!

Menorca és una petita roca rodejada d'Espanya per i no hi ha volta de full. Tot segueix en aquesta mateixa. I no hi ha volta de full. Tot segueix en aquesta mateixa.

Segueix: Com dèiem ahir, mai no havíem estat tan bé. I és ver. I és clar. I és cert. I és innegable. Quan es viu de costum no és fàcil que un se deixi la dentadura en el got (perquè a Menorca delm «got», en castellà «vaso») o es renti els ulls amb colònia o se'n vagi a córrer món vestit de paracaigudista. Tampoc no és que jo recomani des d'aquí aquestes activitats que convidi a la subversió. Vull que m'entenguin. Jo som un pobre estudiant que just tenir () de raó (la paraula «ús» ha estat censurada) va haver d'aprendre en una llengua que no era la seva, va haver de seguir fotent-se una llengua imposada i coneix bé el terrorisme d'Estat. Que té tot això que veure amb la poesia a Menorca? També m'ho estava demanant. Què els semblen aquests versos?

**Anam cap a un futur esplèndid
guardant les virtuts d'abans**

**i cada dia feim pàtria
amb els llavis i amb les mans.**

són del mateix autor que entre altres coses ha escrit també:

**que és el cor de Ciutadella
menorquí i ben espanyol.**

En tenim d'altres:

**Però l'illa d'argent els fou estranya
perquè el seu esperit i l'idioma
viuen tan sols de les amors d'Espanya.**

i més del mateix poeta:

**...Car l'entranya
del poble menorquí només deleja
amor de Déu i passió d'Espanya.**

Siguem seriosos. Culturalment, la importància del Seminari de Ciutadella per a la conservació i fixació de la llengua catalana ha estat transcendental i d'allà han sortit en bona part la majoria (no sé si exager) dels intel·lectuals que pullulen i fecunden amb les bosses de pol·len que duen (ben igual que les abelles) aferrades als calçons, les flors de l'enteniment. Mn. Josep Salord és un d'aquells noms que mereixen recordar-se. Per altra banda, durant tots aquests anys, una sèrie de premis amb més pena que gloria (però premis en fi) d'originalitat molt dubtosa, han anat mantenint, tòpic populatxer de les festes de poble o commemoracions marianes, encesa la possibilitat de publicar o dar-se a conèixer als pocs avui conreadors de la creació en català. Pel que respecta al diari, una secció literària apareixia cada dimarts sota el títol: «Los martes letras» on, a més d'alguns noms il·lustres «de cuyo nombre no quiero acordarme», començaren a publicar els seus primers versos (llagrimoses composicions plenes d'amors, contrarietats, cementiris, cants patriòtics, alegries, que de tot hi havia) alguns dels joves que actualment semblen voler renovar el panorama poètic. Si feim balanç literari, el primer nom (per a no dir l'únic) que ens ve a la Informació i Turisme és el de Ruiz i Pablo que, tot i haver aconseguit una certa anomenada amb tres obretes com «Del cor de la terra», «Classes Passives», la menorquina figura de «L'amo en Xec de S'Uastrà» i alguns poemes, no passa de ser un autor castellanista fracassat. Si fullejam la «Antologia Poètica Menorquina» de LL. C. M., si us la mirau amb el cor, no amb l'artrosi, i us deixau de punyetes, veureu la quantitat de versos, de cervells, de potencials-poetes fets malbé per l'ús d'una llengua estrangera. El mateix Ruiz i Pablo, somniador, com demostren les cartes a Joan Alcover, de glòria hispana, (s'ha vingut sublimant la mediocritat política amb la creació de mites com la hispanitat, la raça, etc.) feia ús del castellà pel que considerava obres de pretensions i se dignava (és d'agrair) a emprar el «vernacle» per a les obres menors. Poc s'esperava ell que «L'amo en Xec de S'Uastrà» adaptada en vers pel teatre per un altre dels nostres primers literats, Frederic Erdozain i Pons, acaparàs l'atenció d'un públic tan enfervoritzada. I és que, en el fons, els criats menorquins segueixen recreant-se en les seves desgràcies i rient de si mateixos amb delitació morbosa. El resultat és de tots conegut: «l'operació ha anat bé, però madona és morta!».

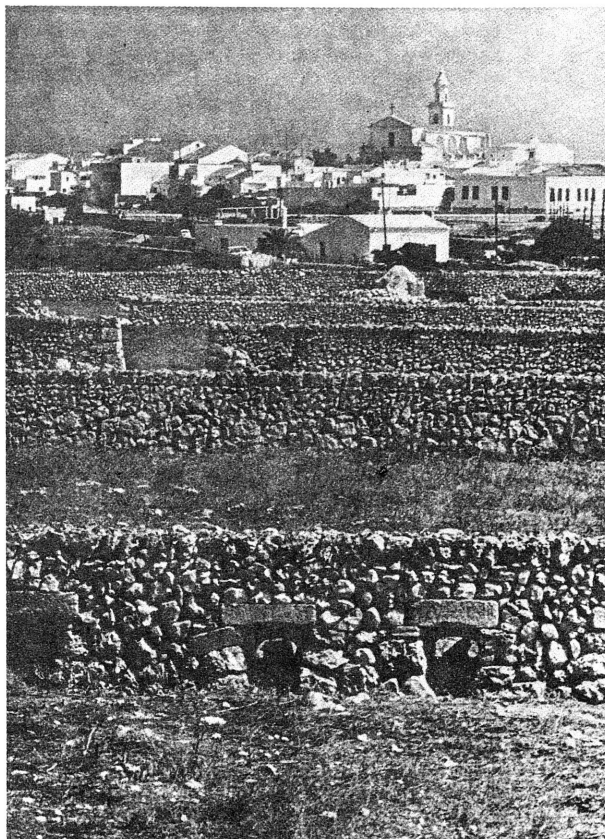

Foto Turis Català

L'any 1974, un prevere ciutadellenc, Antoni Moll Camps, unint-se als moments d'eufòria que semblava viure la poesia a les illes, publica un llibre de versos: «Serenor» i pot enquadrar-se en el grup de poetes eclesiàstics que publiquen durant aquests mateixos anys sobre tot a Mallorca. El llibret, formalista en essència i d'un to clàssic que demostra els seus estudis, presenta belles construccions però arriba a ser repetitiu i escàs d'originalitat respecte a la temàtica. Un altre prevere, Francesc Martí Camps, ha publicat també en l'actualitat algunes obres en prosa com «El rellotge de caixa», «Xillografies menorquines», afegit a la ja llarga tradició de capellans artistes.

En 1965 apareix un dels, per a mi, més bells (dintre els de la seva espècie) i tristament oblidats llibres de poemes d'autor menorquí: «Rosas en la noche» (sí, en castellà) de l'alaiorenc Andrés Verger, publicat a Mallorca:

**Aullan ya
perros de la tristeza.
Quietos
los caballos del sol
no alborotan ya el alba.**

Tot i pertànyer dissortadament a una altra cultura, mereix un record per les belles imatges i les possibilitats poètiques que contenia. Influït d'arrel per la generació del 27 (sobretot Lorca) que s'hi aprecia de manera clara tant en les cites com en la imatgeria, esperam que sigui aquest el nostre darrer autor sacrificat a les cendres de la literatura castellana.

**Mira la luna. Alta, leve
puso de plata un éxtasis
a un remero transido.
En el espejo del ojo
se puede equivocarse un paisaje.
Algo más tercos soportan
el duro crimen del viento.**

I no ha estat del vent aquest crim. Vistes les parts i el conflicte sembla ser més castració. (Llegi's «Bilingüe»-«Sanat»-«Disglòssia»). La nostra història (la seva) va carregada d'exemples que testifiquen i il·lustren aquest fracàs comprensible dins una àrea d'expressió no natural. El bilingüisme, defensat és clar per alguns, ha estat el cavall de Troia (de Madrid, que s'ha sabut, igual que els allots nou-nats que tothom creia que venien de París) amb el qual ens han tornat a l'antic regne del servilisme i l'amorf on ens contaren una vegada que hi havia un rei que pelava faves i tres taronges enamoradisses que escrivien una rondalla.

L'any 1972, Arcadi Gomila Pons publicà també a Mallorca un llibre de poemes titulat: «Els records i Orto fugaz», i guanyà el 1974 els «Juegos Florales de Nuestra Señora de Gracia» amb un recull de poemes que li edità l'Ajuntament. Apassionat poeta, trobam en ell una pugna no resolta entre els seus sentiments i l'estil. Com veim, el problema editorial ha estat i continua essent un dels més greus amb el qual se troba l'escriptor menorquí. La col·lecció «Ahir i Avui» semblava voler trencar definitivament aquest llast cultural i ser un camí obert cap al recobriment de la nostra illa, però constatarem amb tristesa que encara segueix lligada a l'ahir i l'avui és un projecte que comença mai. Els dos poetes que hi han publicat: Gumersind Riera («L'illa canta i altres poemes», «Enmig de la mar») i Joan Timoner Petrus («L'illa d'argent») tot i posseir valors formals s'han tancat en el tòpic de «la mar, les pedres i el vent» i han cantat els paratges, els indrets, les cales totes, els més anecdòtics fets de la història passada. Només el primer d'ells dos, Riera, ha caminat per la interiorització aconseguint moments de musical lirisme.

El darrer poeta, la darrera aportació menorquina a la cultura catalana ha estat la de Pere Gomila que, amb la seva «Regió Afòtica», ha desregionalitzat i desafotitzat aquesta consciència camperola-espanyolista-sucursalista que planeja sobre els literats. No deixa de ser sorprenent veure com d'una illa sense cap tipus de tradició o escola poètica surten productes tan sòlids (recoman la part anomenada «Intermezzo») i ben bastits com aquest llibre. Per acabar, (l'espai és sempre un problema) encara que parlem de poesia i mentre ningú no ens expliqui que és i no és o me la definesqui («Poesía eres tú!») Qui ho ha dit? Al carrer! Això rima amb Pau Faner.

En Pau va reconstruint també el seu regne màgic i treballant esperonadament per a mantenir aquest lloc que ningú ja no li pot negar. Amb ell, en ell, per ell, així, la nostra literatura pren un vol de-fi-ni-ti-va-ment europeu-acrobàtic. Dels novíssims? S'espera tot! Quaders «Xibau» són un camí obert a l'esperança (quina frase més boja!) són... i són «unos fanfarrones que cuando van por la calle van robando corasones». Tampoc no està malament. Menys eren Adan i Eva i d'una poma començaren. Els problemes són comuns. Les circumstàncies sabudes. El que passa és que els menorquins som més polacs que el Papa i aquests anys no s'esborren amb versos. Com diu Mario Vargas Llosa: «Mentre més estimi el seu país un escriptor més dur i sever serà amb ell. Perquè en el domini de la literatura, la violència és una prova d'amor». I l'amor, com el moviment, se demostra caminant (i fent camí que és millor!). La resta vindrà si vol o la deixen.

Sincerament solidària solitària restringida capgirada cacofònica astringent irreversible

PONÇ PONS

P. D.

Si en arribar a Menorca trobau gran quantitat de merda que va surant i decora totes les aigües, compareu per l'olor que no és nostra.

És dels estrangers que cordialment se l'obliden!

¿Què vol dir casar-se per l'Església?

Reflexions sobre un fet i una pastoral en crisi

En primer lloc cal afirmar que no és aquesta, la de casar-se o no per l'Església, la qüestió sobre el matrimoni que afecta més l'home normal del nostre país avui en dia. Altres són més punyents i estan més al carrer: primerament ara, pel que es refereix a l'Estat espanyol, els diversos projectes de divorci que s'estan debatent; ressenyem després, la mateixa crisi de la institució matrimonial, afectada i defensada —sens subte— pels interessos de la burgesia i contestada per moviments progressistes; cal apuntar també altres problemes: la mateixa sexualitat en el seu vessant humà i cristià, la planificació de la procreació, l'avortament, el feminisme, etc.

Però també és veritat que molts de pastors són sensibles davant el fet dels qui es presenten a les parròquies «per arreglar els papers» per casar-se i només cerquen unes nocces per l'Església, i res més: sovint al marge d'una fe perso-

nal. També hem de constatar el creixement dels matrimonis civils, cosa que ordinàriament demostra un desferrament de vells esquemes d'opressió familiar, una major consciència de llibertat religiosa, la qual cosa és ben lloable per cert. Un altre fet que no ens ha de passar per alt: les experiències prematrimonials, el matrimoni «d'assaig» o la simple convivència que descarta la formalització matrimonial.

Davant tot això l'Església no pot romandre insensible. Són moltes les diòcesis que ja han publicat «Orientacions» per a la pastoral matrimonial. A Mallorca dia 1 d'agost entren en vigor unes noves normes, que sortiren publicades al Butlletí del bisbat dia 16 d'abril d'enguany. Ens donen l'ocasió de fer-ne en aquestes planes un comentari que pot servir d'il·luminació sobre un dels problemes que té plantejats l'Església nostra.

SAGRAMENT DE LA FE

Aquest **directori pastoral del sagrament del matrimoni** forma del Directori sacramental que s'està elaborant a la nostra diòcesi. Han sortit ja les Orientacions generals de Pastoral sacramental, les del baptisme d'infants, primera comunió, pastoral de la malaltia i de la mort, i resten per sortir les de l'Eucaristia i Penitència.

El directori del matrimoni, que comentam, consta de dues parts: una, que crec que és bastant nítida, es manté en el pla doctrinal i pastoral; vénen després 9 normes pràctiques, que de vegades no són tan clares.

La primera cosa que vol subretjar el directori és que el matrimoni cristià és un sagrament de la fe: des de la fe ha de ser assumit i viscut amb totes les conseqüències, valors i compromisos que comporta. Primerament com un do —pensem que sovint es demanen sagraments com un «dret» dels batiats ¿són també creients?—, el do de l'Amor de Déu que es manifesta i es realitza en l'amor de la parella humana. L'amor, doncs, i la fe es presenten com el fonament de la celebració cristiana del matrimoni: per això aquest és un sagrament de la Nova Aliança.

Ara bé, la fe personal, l'amor referit a Déu, i en concret a Jesucrist i a l'Església, han quedat com enfosquits sovint en un ritu de pas, com és el matrimoni en totes les societats, carregat de moltes pressions ambientals i familiars.

Convé no oblidar que el matrimoni, en les cultures tradicionals, ha tingut una manifestació de tipus religiós. En

una societat cristiana, aquesta manifestació era la celebració sacramental. A Espanya aquesta pressió s'ha endurit desastrosament per causa del concordat que acaba de finir: tot batiat catòlic o havia d'apostatar o havia de casar-se per l'Església. Darrerament la cosa s'havia suavitzat: bastava que els promesos presentassin al jutjat un certificat del propi rector que no eren practicants. Se'ls exigia, però, —és quasi increïble!— un certificat de bateig. Els jutjats no solien ésser gaire ametents a aquestes peticions i més tost els procuraven dirigir cap a la Parròquia. Podria allargar-me recontant casos ben curiosos...

Amb la promulgació de la nova Constitució, ja s'han cursat ordres als jutjats en el sentit que no poden demanar cap declaració «religiosa» als qui demanen el matrimoni civil. Però aquest —fora dels matrimonis dels «personatges»— solen ser una cerimònia ben poc llúida...

UNA ACTITUD DE L'ESGLÉSIA POC BRILLANT...

De tot això es dedueix —sobretot de la situació concordatària— que l'Església pastoralment almanco ha anat prou errada. Primerament per confondre —la confusió perdura especialment entre alguns canonistes i cercles més tancats— entre batiats (quan eren infants, ordinàriament) i creients. L'Església, en principi, considera vàlid tot matrimoni contractat entre batiats, si bé exigeix unes formalitats per als catòlics.

Per altra banda, una de les tasques dels capellans fervorosos era fer casar

els qui vivien «aplegats», sense considerar la pràctica o conviccions cristianes de la parella.

També la pastoral pre-matrimonial era fortament trascurada. Hi hagué a Mallorca un intent molt seriós per part del bisbe Jesús Enciso per exigir els curssets. Després la cosa s'amollà, encara que darrerament han sorgit grups molt ben preparats. Però mentre a unes parròquies exigeixen o almanco recomanen vivament aquests curssets, altres gairebé ni els esmenten o els menyspreen...

Per això sempre he pensat que la nostra Església, en fer declaracions sobre el matrimoni —la seva indissolubilitat, especialment—, hauria de començar, com en la missa, per fer un acte penitencial: de reconeixement de les omissions que ha fet en la pastoral d'aquest sagrament que tanta transcendència té en la vida de la mateixa Església, com a comunitat cristiana, i de la societat civil.

Encara cal lamentar que oficialment l'Església considera vàlid i indissoluble un matrimoni, naturalment ben celebrat segons el «dret romà» i canònic: consentiment, acceptació de la unitat i indissolubilitat, no exclusió de la procreació, sense cap referència a la fe cristiana. Cada dia són manco els teòlegs que accepten aquest plantejament. El dret preval sobre la fe.

CASAR-SE «EN EL SENYOR»

No és que el matrimoni cristià sia un fet «nou» a partir de Crist. Que el matrimoni entre creients sia sagrament ve del fet de la seva referència, de la seva

significació de l'amor de Crist a l'Església. El text més clar és el d'Efesis. La litúrgia actual post-conciliar és molt expressiva en els seus textos sobre aquest punt.

Primerament, diu el nostre directori, és una realitat humana: unió personal d'amor, «fonamentada en un coneixement profund, una certa maduresa personal, una llibertat d'elecció, una estabilitat... una fidelitat i una fe en l'altre, obertura a la paternitat responsable i al bé del proïsme, de tota la societat. Aquest amor humà és el camí per a descobrir que Déu és Amor».

Aquesta «realitat humana» és sagrament «quan els contraents lliurement consenten que la seva vida conjugal passi pel misteri d'amor de Crist a l'Església». Això és casar-se «en el Senyor»: referint a Ell, el qui ens ensenya d'estimar fins a l'extrem, la unió feal, estable i fecunda de la parella humana, beneïda pel Creador. «La nova llar ajuda a edificar l'Església i ha de ser ferment d'un món més just i frater, segons les exigències del Regne de Déu», cosa que s'aconsegueix d'una forma peculiar en l'educació cristiana dels fills. «Des de la seva responsabilitat cívica els esposos cristians han de ser testimonis de l'Evangelí».

UN CAMI RESPONSABLE DE FE

Per això l'Església, i en concret —com veurem— la comunitat cristiana que celebra unes noces no es pot limitar a arreglar papers, a detectar si hi ha impediments canònics, etc.

Cal considerar, abans de tot, que els promesos fan —o toca fer— un acte ben transcendental en la seva via. (Si no fos transcendental, valdria més no casar-se). I aquí precisament l'Església ha de jugar un paper important: s'ha de presentar com a comunitat que ajuda els nuviis a recórrer un camí cap a la maduresa en la fe i l'amor, en el viure cristià de cada dia.

Són diverses les actituds de les parelles. Per això ja ens hem de convèncer, els agents de la pastoral, que no podem actuar indiscriminadament: no tothom té la mateixa maduresa personal i cristiana, no tothom arriba al matrimoni amb el mateix grau de fe, de pràctica del viure cristià.

Un diàleg previ, uns cursets pre-matrimonials, unes converses llargues podran aclarir conceptes, consolidar creences, refermar actituds. Sovint la no pràctica religiosa o el rebuig de l'Església —Institució no volen dir, per si mateixes, tancament als valors de l'Evangelí, del Regne de Déu.

L'arribada a la celebració conscient del matrimoni cristià ha de ser el fruit de tota una pastoral pre-matrimonial ben orientada, il·luminadora, aclaridora de dubtes, prejudicis, deformacions, manca d'informació... Però sempre ha de quedar ferm el principi que «sense fe no és lícit celebrar el matrimoni» (Ritual, n.º 12) i que el casar-se per l'Església no és una solució de problemes

d'ordre personal, familiar o social: que s'usi l'autèntica llibertat, que reclamen els nostres joves sobretot, en aquest moment —repetesc-tan transcendental.

LA POSSIBILITAT DEL MATRIMONI CIVIL

Ja sabem que, entre la nostra gent ben pensant, té molt mala fama. El directori diu que «té una serietat ètica» i que és «l'opció més honorada» que poden prendre les parelles que es manifesten no creients, o allunyades de la vida de l'Església.

Però cal anar amb compte. El matrimoni civil, precisament perquè té una «serietat ètica» —fixau-vos com ja no se l'anomena simplement «concubinat» en el cas de batians no creients— no és aconsellable per a aquelles parelles que viuen un amor immadur i inestable i tenen un projecte superficial de convivència.

El directori recomana als pares que respectin, també en aquesta opció, la decisió de llurs fills: encara que aquest respecte els resulti dolorós. Si els nuviis arriben a una maduresa en la fe, llavors sí que podran celebrar el sagrament del seu matrimoni.

LA CELEBRACIÓ

En el directori nostre es parla també de la celebració. Molts de directors que he vist gairebé no en parlen, com si la celebració fos quelcom o trascurable o que quedàs a mercè del caprici de cadascú. De fet un dels entrebancs que s'ha tractat de superar en la redacció del directori, i que certament no se superarà del tot, ni prou fer-hi, és el del caprici a l'hora d'elegir església per a la celebració: esglésies «de categoria», de moda, a la vora d'un restaurant, etc.

Seguint les orientacions de l'episcopat espanyol, publicades ja l'any 1971,

es proposen aquestes esglésies on celebrar el matrimoni: la parròquia dels dos o d'un dels contraents, la parròquia on han de fixar el seu domicili després del casament, l'església on acudeixen a l'Eucaristia els diumenges.

De fet la preparació s'encomana a la parròquia o església on s'han de celebrar les noces; així s'intenta una continuïtat entre preparació i celebració i, amb aquesta unificació, es defuig el perill que els contraents sentin parers oposats. També se suprimeix tota exigència d'un aranzel per qualsevol motiu a les parròquies i esglésies.

No sé quin resultat arribaran a donar aquestes normes en aquest punt concret. Tal volta al caprici prosseguegui igual. Amb seny pastoral i sacramental, els responsables de les esglésies haurien de comprendre, seguint les normes, que és una comunitat la que acull els nuviis, els prepara, i —quant sia possible— celebra amb ells gojosament la seva unió sacramental. És un moment important perquè els nuviis descobresquin no una església de papers sinó una Església-Sagrament de l'Amor de Déu, una comunitat de creients que s'esforcen per viure la fe, que els ofereix ànims per integrar-s'hi, si no hi estan integrats. Això es pega cops amb tot un muntatge de negocis que certes esglésies han propiciat. El directori dissuadeix l'elecció d'esglésies per casar-se per «motius de vana ostentació, comoditat o altres raons injustificades». Haurien de ser els responsables de parròquies i esglésies que fessin veure contrasentits i capricis, i sobretot s'haurien de dedicar a una pastoral matrimonial seriosa.

També en el directori es parla de l'Eucaristia, com a culminació de les noces, però no aconsellable per als nuviis que no hi participen normalment o no poden o no volen combregar. Aquí també s'hauria de remarcar que la celebració

del matrimoni té valor per ella mateixa, i que moltes misses de casament són, tant per als nuvis com per als convidats, ben poc «celebrar la Cena del Senyor» (Cfr. 1 Cor. 11). També en les nocces patim una inflació injustificable d'eucaristies.

CRÍTICA A LA NORMATIVA ESPANYOLA POST-CONCORDATÀRIA

Quan s'estaven tramitant els acords parcials entre la Santa Seu i el Govern espanyol ja es llançaren propostes; les progressistes anaven ben en contra de l'acord que s'ha pres.

Uns, a l'estil de França, Alemanya, etc., volien que els nuvis primer contraguessin matrimoni civil; després l'eclesiàstic. Altres proposaven que ni tan sols una «celebració civil» fos obligatòria, sinó simplement la inscripció com a casats en el registre oficial. Ha prevalgut, per voluntat sense dubte dels bisbes i de la Santa Seu, la via que està concordada a Itàlia. Els contraents poden triar una de les dues celebracions, civil i eclesiàstica, i aquesta té efectes civils: dins cinc dies després del matrimoni els nuvis han de presentar al jutjat un certificat del matrimoni eclesiàstic.

Aquesta darrera solució té els seus inconvenients: sobretot el de «facilitar» el matrimoni canònic per a contraents indecisos o no prou madurs en la fe. La

primera proposta (com a França i Alemanya) l'avantatge d'obligar tothom al matrimoni civil, amb el qual moltes parelles per ventura ja quedarien satisfetes, en el cas de no ser creients. Però per als creients, és fer repetir un mateix acte —el del consentiment— que més tost sembla que ha de ser únic. Recordem que el matrimoni civil a Europa, introduït per Napoleó, és una còpia profana del matrimoni eclesiàstic.

També qualcú ha proposat una solució entremitja: que el consentiment jurídic, i totes les implicacions civils, es tramitassin davant l'autoritat de l'Estat; i que la comunitat cristiana beneís la unió dels esposos en una reunió eclesial o en l'Eucaristia dominical. Seria retornar a la pràctica de l'Església antiga. De fet el consentiment, davant l'església, fou pres pel rector quan l'Estat en l'Edat mitjana estava desfet (s. IX).

UNA TASCA PRIMORDIAL: UN LLARG CAMÍ PER RECÓRRER

Del que he exposat, es dedueix que la pastoral matrimonial, abans i en la celebració del matrimoni, i també en l'acompanyament dels esposos i pares en el testimoni cristià, és bàsica en l'Església d'avui per la seva nova presència en el món, per edificar-se ella mateixa com a comunitat de creients, per remeiar errors i situacions passades.

Hi ha punts que no he tractat però

que són també vius: la qüestió de la indissolubilitat, la llei civil de divorci, els tribunals eclesiàstics. També la situació dins l'Església dels qui refusen voluntàriament el sagrament del matrimoni, i en un gran contrasentit demanen el baptisme per als fills. El mateix bateig d'infants queda qüestionat pel nombre creixent de matrimonis civils de joves, sobretot a les grans ciutats.

Del que he tractat i del que he insinuat, queda ben clar que s'obre un camí llarg, difícil —si voleu—, clarificador per l'Església, per tota comunitat cristiana a qui una parella demana un sagrament: un signe que els ha de marcar en la seva unió conjugal amorosa i en la seva situació específica d'esposos i pares en l'Església.

PERE LLABRÉS I MARTORELL

FÀBRICA D'ARTICLES DE PELL

guants

bosses

peces de vestit

i marroquineria en general

Gran Via de Colón - Telèfon 50 19 00

I N C A

VERJO

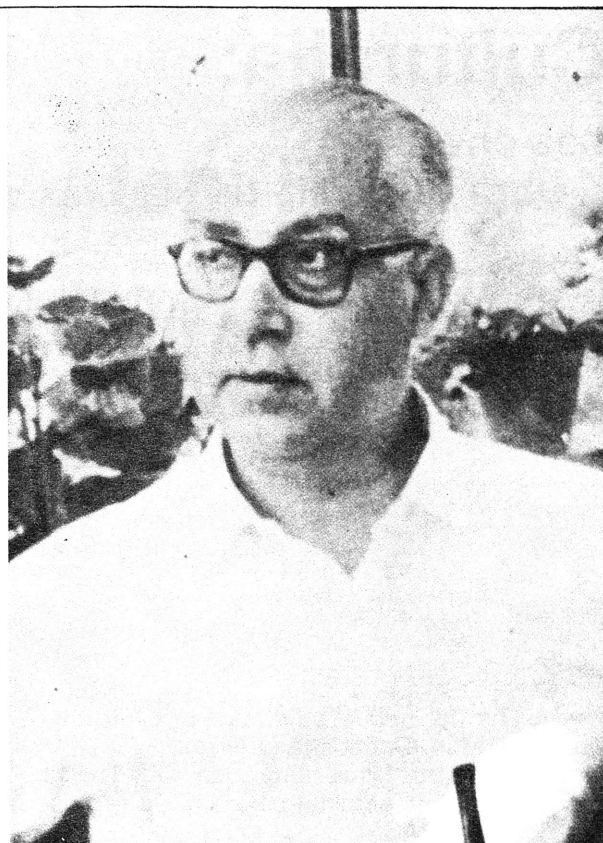
s'oli gustós d'abans

encara es fa avui

L'hora dels adéus a Joan Ballester i Canals

Estimat amic Ballester:

He contemplat per darrer cop la vostra cara, tan coneguda; però en els ulls closos en la dormició definitiva, ja no he pogut reconèixer aquells ulls d'abans, sempre plens de força expressiva, riolers davant l'amic, feridors davant els fets que signifiquessin menyspreu o malvolença vers la vostra estimada Catalunya.

Fa trenta anys que ens coneguèrem, i durant trenta anys sempre hem fet camí plegats. Quan em vaig arriscar a reprendre la publicació del Diccionari que mossèn Alcover havia iniciat i que per recels i desraons havia esdevingut per a molts una obra sospitosa d'esser poc catalana, vós i els vostres companys Manuel Blasi i Joan Mateu vinguèreu a casa meva per dir-me que tenieu plena fe i convicció ferma en la catalanitat del Diccionari, i us vàreu oferir a proclamar-ho pertot arreu i amb totes les forces.

Prou que demostràreu que aquell oferiment de cooperació no era pura fórmula de cortesia, sinó un compromís seriós, que anàveu complint malgrat les grans dificultats d'aquells temps. Amb una dedicació total, gairebé heroica, vàreu organitzar el gran aparat de propaganda patriòtica a base de conferències i escrits, de Festes del Llibre i d'Exposicions espectaculars, no sols a Barcelona sinó a moltes contrades del Principat i del País Valencià, i també us embarcàreu cap a Mallorca per encoratjar els illencs a cloure gel·liçment la gran obra mallorquina.

La Comissió Patrocinadora del Diccionari, presidida a Barcelona per Joan Antoni Maragall, va ser, en aquells anys crítics, l'instrument principal de recuperació dels valors culturals de totes les terres catala-

nes. I vós, amb un admirable esperit d'organització i de disciplina, féreu possible la realització total d'una obra científica i patriòtica que havia estat en perill de perdre's per l'obstrucció dels enemics i per la desorientació de molts dels nostres mateixos amics.

I el Diccionari es va salvar; però no aturàreu la vostra embranzida: hi havia altres coses que també esperaven una mà forta que les impulsés sense afany de lucre sinó pel sentit deresponsabilitat davant els problemes culturals del País. La vostra oficina de publicitat es va convertir en lloc de confluència dels voluntaris del perill, un dels quals éreu vós mateix —i prou hi caiguèreu més d'una vegada!—, i també es va transformar en un centre editorial de divulgació de la cultura autòctona, a través de col·leccions com «Aportació Catalana», «L'ocell de paper» i «Quart creixent»; i escampàreu pertot arreu la cartografia comarcal dels Països Catalans; i amb el lema «Entre tots ho farem tot», donàreu vida i empenta a moltes concentracions de forces de l'esperit de la terra, de les quals éreu sovint l'inspirador i l'orientador, encara que no volguéssiu mostrar-vos com el capdavanter.

Heu treballat trenta anys tenaçment i heu aconseguit moltes realitzacions que semblaven inassolibles.

Potser l'excés de treball us ha fet caure abans d'hora. Però el vostre sacrifici ha fruitat entre les generacions que pugem.

No us oblidarem mai els qui, animats pel vostre coratjós esforç, hem procurat eixamplar i continuam eixamplant el camí cap als mateixos ideals.

FRANCESC DE B. MOLL

Culturalia:

més envant en l'«Obra Cultural» de «la Caixa»

La intenció dels organitzadors és que aquest cicle afavoresqui un encontre comunicatiu i enriquidor; i que, en el nostre cas, serveixi per establir un diàleg entre el passat i el present mitjançant l'anàlisi dels fets que ens són presentats sota la ficció o el documental.

Després d'enllestir una àmplia tasca cultural per infants, al·lots i adults, L'OBRA CULTURAL DE «LA CAIXA» inicia ara un nou programa: **CULTURALIA**, que vol ser una empresa de més alta volada, a un nivell superior, potenciant a les poblacions més importants de les Illes un moviment cultural amb una aportació d'obres de vertader relleu, diversificades fonamentalment entre teatre, música i exposicions.

CULTURALIA va dirigit a les sis poblacions més grans del nostre país insular: Ciutat, Inca, Manacor, Maó, Ciutadella i Eivissa.

La primera tasca amb què **CULTURALIA** ençatarà la seva activitat serà amb la representació de EL DRAC.

LA REPRESENTACIÓ DE EL DRAC

Tres grups de teatre mallorquí han unit els seus esforços per presentar aquesta obra: el de Bunyola, «Cucorba» de Muro i Grup de Treball teatral de Ciutat.

El DRAC és una representació, en quatre actes, de l'autor d'origen rus, Evgueni Shwartz, que escriví aquesta obra l'any 1944. Totes les obres de Shwartz es basen en contes populars. El seu és un teatre màgic i de fantasia. El DRAC és una faula de contingut satíric, basada en personatges i accions trets de mites i figures populars de valor universal; per una banda es ressent d'influències romàntiques, i per l'altra s'avença cap al teatre de l'Absurd.

El DRAC recull, en definitiva, la llegenda pagana de Perseu o la tradició cristiana, atribuïda a Sant Jordi, que conta com una ciutat estava dominada per un drac de tres caps al qual havien d'oferir com a tribut una donzella. Un cavaller, que passa per la ciutat, lluita amb armes màgiques contra el drac i allibera finalment la donzella. Després desapareix misteriosament...

Llorenç Moyà féu la versió al català del text català, traduït de l'original el 1977 per «Cuadernos para el diálogo».

El disseny de les figures del vestuari és de l'artista Joan Roca Fuster; l'escultura del drac és de Mateu Forteza. Gabriel Janer Manila ha

arreglat la lletra per a les cançons incloses a l'espectacle.

El conjunt està format per 25 actors, director (Antoni M.ª Tomàs), col·laboradors tècnics i grup musical.

Els dies prevists per a les representacions són aquestes: del 30 d'octubre al 9 de novembre, Ciutat; dia 11 de novembre a Inca; dia 21 de novembre a Manacor; dia 6 de desembre a Ciutadella; dia 8 de setembre a Maó i dia 19 de desembre a Eivissa.

Abans d'aquestes representacions, dia 23 d'octubre, a les 20 h. i al saló d'actes de «La Caixa» (Av. Alexandre Rosselló), es farà la presentació de l'espectacle, com a inici de les tasques de **CULTURALIA**.

Gabriel Janer Manila

Els putxinel·lis d'Antoni Faidella

Els vells putxinel·lis d'Antoni Faidella i Colea (Barcelona 1891 - Lluçmajor 1970) constituïren a la Mallorca de la postguerra un dels pocs espectacles públics en llengua catalana. Havia vingut a l'illa el 1939, acabada la guerra civil, amb el seu teatre de lona i les seves teresetes de fusta. Quan arribà a Mallorca tenia ja una gran experiència de titellaire, perquè havia recorregut durant molts d'anys de festa en festa les ciutats i els pobles de Catalunya. H.V. Tozer havia escrit d'ell, el 1932: «Tal vegada els més coneguts putxinel·listes de Barcelona són Jaume Anglès, Antoni Faidella i Ramon Montserrat (...) Antoni Faidella era alumne de Llenàs, que morí fa devers cinc anys i de Palau, mort ja en fa devers vint-i-cinc, dels quals no tinc més informació, i també de Juli Pi, que va ésser el seu darrer mestre. Va ésser a en Faidella a qui Juli Pi deixà les seves figures, quan va morir fa dos anys. Faidella ha estat putxinel·lista durant prop de trenta anys, però només en fa set que abandonà la seva col·locació en una fàbrica per dedicar-se exclusivament als putxinel·lis. Actualment, li ajuden molt destrament les seves dues filles, totes dues amb menys de vint anys!, i tresquen, amb el nom de «LOS TRES TRANQUILS», tot Catalunya, tot presentant les seves funcions en una barraca de lona que empara l'escenari i el públic» (1).

Actualment, les dues filles d'Antoni Faidella, na Rosa i na Joaquima, han tornat a treure de la capsa els vells putxinel·lis que, tantes vegades al costat del pare, varen moure per les fires i els mercats, de poble en poble. Els han cosit vestits nous i els han fet la clenxa, just abans d'aixecar de bell nou la cortina.

—Quan va acabar la guerra —m'explica na Joaquima—, se'n va morir una germana de vint anys, perquè el seu cor no va poder resistir tants de desastres. Teníem la caseta instal·lada al Clot de Barcelona i allà va morir-se. Canostrera era a un pis de Granollers, però de vegades estàvem un bon grup de mesos sense anar-hi. L'endemà de la mort de la meua germana, férem funció i les llàgrimes ens queien, mentre feiem riure... Vingürem a Mallorca i començarem a recórrer els pobles. La nostra caseta tenia desset metres de llargària per nou d'amplària. Però encara tornàrem a Catalunya dues vegades i un estiu anàrem a Menorca.

—Però de fet us instal·làreu a Mallorca?

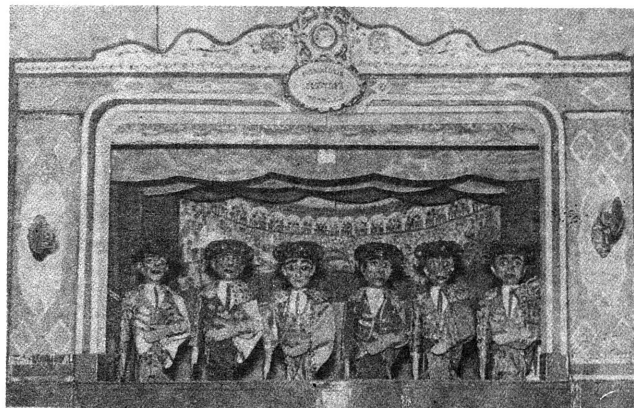
—Sí, cercàrem casa a Muro i ens hi quedàrem. Allà la gent havia estat molt amable i bona amb nosaltres... La meua mare no se'n volia tornar. Hi tingürem la casa per espai de quatre anys, a Muro. D'estiu voltàvem amb les teresetes.

—I hi treballava tota la família?

—Rera l'escenari bastàvem tres, però segons l'obra que representàvem havíem d'ésser quatre. La meua mare no podia deixar la taquilla, perquè era un seguit de gent, per tot allà on anàvem. Pagaven un velló. Acudíem a la fira de Sineu, a Sant Llorenç, a Inca, a Felanitx... Cada quart d'hora feiem una representació. La caseta tenia set portes i hi cabien doscentes persones. La gent sortia ràpidament i tornàvem a començar tot d'una. Un dia de fira arribàvem a fer onze funcions.

—Què representàveu?

—Obres dramàtiques i sainets, tant ens era fer riure com fer plorar. Teníem un repertori de més de cinquanta

titols i de vegades cantat em alguna cançó i ens acompanyàvem nosaltres mateixos. Tots n'hem sabut de tocar. El meu pare era mestre d'acordió. Tocàvem peces antigues de música, també les peces que tocaven les orquestrines de moda.

—I com va ésser que li pegà la brusca al vostre pare de fer-se putxinel·lista?

—Va començar de nin. Hi tenia tanta afició que no es deixava perdre cap tarda de putxinel·lis ni de pantomina. Un dia el cridaren perquè tingués esment d'estirar el teló i li digueren: «Ja ets putxinel·lista». Quan va morir en Palou, ell havia deixat dit que a en Perico, el seu putxinel·li més estimat, volia que l'hi posassin dins el taüt, però la seva viuda no ho va permetre i el va regalar al meu pare, perquè considerava que era el seu deïxeble predilecte.

—Què més feieu?

—Anàvem per les places i les festes. Començàvem pel Ram a Ciutat i no ens aturàvem fins a les fires de Lluçmajor, vuit dies a un lloc, cinc a l'altre, tres dies a l'altre. A Binissalem desfèiem la caseta i partíem de cap a Inca, i sense dormir, començàvem allà de bell nou.

—I què més?

—Abans de la guerra, quan anàvem a Sitges, cada vespre teníem lo bo i millor dels estiuejants. El vespre feiem una funció una mica especial. El meu pare deia: «Aquesta és la dels peixos grossos». Un dia representàvem un naufragi. Hi havia trons i llamps, una verdadera tempestat. El vaixell s'enfonsava lentament. Per fer la tempestat removíem una llauna i se sentien els crits i la renou. Bufàvem en una botella per simular la sirena del barco que demanava auxili... Els llamps els feiem amb un petromax... De sobte, la meua germana se'n adonà que la tela amb què feiem la fosca es pegava foc, perquè hi havien anat a caure unes quantes gotes del petromax. La caseta estava plena de senyoriu. Teníem un ca perquè guardàs, de nit, el teatre i la meua mare sempre volia que el ca no s'acabàs l'aigua. La meua germana agafà l'aigua del ca i la tirà a la tela. El foc s'apagà i ningú es va donar compte de res. Quan la funció hagué acabat, que la gent sortia, s'acostà un senyor al meu pare i li diu: «Faidella, una altra vegada que facis una tempesta, procura que l'aigua baixi de dalt i no que pugui d'abaix». Aquell senyor era Hipòlit Làzaro, el cantant.

—Quina era la tècnica dels vostres putxinel·lis?

—Necessitàvem tota la mà, perquè posàvem tres dits dins l'ànima del putxinel·li i els altres dos ens servien per moure les mans.

—I la censura?

—No, la censura no ens va dir res mai. Els nostres espectacles eren per tothom. Preteníem engrescar la gent i fer-la riure. Ho vàrem fer sempre en català. Una vegada algú protestà d'això. Era a Ciutat, però no s'hi posaren molt forts. Un dia compràrem un cafè a Alaró i hi anàrem a viure. Fèiem un dia de funció cada setmana i arribàrem a haver de baratar el dia, perquè deixàvem els cinemes sense ningú. A Granollers es va pegar foc la caseta...

El 1932, Josep Miracle descrivia amb aquestes paraules l'actuació d'Antoni Faidella: «Es un ple a vessar; dues centes persones omplen la sala i no totes són xicalla. Hi ha gent de totes les edats i de totes les categories socials. N'hi ha que es veu que han entrat per complaure els menuts, mantenint la gravetat de pares; però la gravetat els va desapareixent en tant que avança l'espectacle i al capdavant ja no existeix. D'altres hi són per gust propi, sense l'excusa dels menuts; hi són, simplement, perquè l'espectacle els interessa i no se'l volen deixar perdre. Interès i atenció. El públic dels putxinel·lis té aquestes belles qualitats a vegades absents en d'altres més d'home gran: interès i atenció. Cal dir que no sense motiu. En *Perico* i *En Joanet* i *En Cristòfol* i *En Banyeta*, i tots els altres personatges, es mouen amb una naturalitat i amb un desembaraç que enamora. Ara mateix hi ha una escena de ball: un xotis i una jota. Hom no troba a mancar les cames invisibles i inexistent; les passades es fan correctes, les espatlles tradueixen amb tota versemblança el moviment de les cames, i les mans, picant el ritme de la jota, revelen tot l'enginy i tot l'art del titellaire. Els gestos fan riure, els acudits són celebrats i les garrotades aixequen el públic; tot el públic, grans i xics. Realment no és hipèrbole parlar de l'art del titellaire. Aquest es diu Antoni Faidella i té 40 anys. Pot fer-ho bé perquè es pot dir que hi ha consagrat la seva vida; des dels nou anys que respira l'ambient dels putxinel·lis i de set anys ençà que volta Catalunya amb el seu teatre. Ha conegut els grans mestres del ram, de tots ha après i ara fa gala d'un art personalíssim. La seva preocupació: que els titelles no siguin ninots, sinó *titelles*; que no siguin accionats, *sinó que es moguin*» (2).

Al començament de la dècada dels cinquanta, tornà a Catalunya, als pobles i als barris on havia acudit durant tants d'anys. D'aquelles actuacions Joaquina Faidella me'n mostra retalls de premsa guardats en una carpeta. També, la ressenya d'una de les seves darreres actuacions a Lluçmajor: «Fuimos los primeros sorprendidos, pues no esperábamos una actuación tan perfecta ni del mérito artístico de la ofrecida. Interpretó con insuperable inspiración lírica la psicología infantil elevando a altísima categoría de arte esta manifestación tradicionalmente popular del género dramático. El señor Faidella, que esperamos y deseamos ver actuar nuevamente, es un enamorado cien por cien de su trabajo al que lleva dedicado cuarenta y cinco años (3).

Els putxinel·lis d'Antoni Faidella han tornat a reviure. Jo els he vist barallar-se, els he vist ballar, els he vist tenir por... Na Rosa i Na Joaquina són les hereves d'un art ben antic. Dins les seves mans, les teresetes recobren una insospitada vida, una estranya màgia plena de festa. La festa d'escarnir amb els titelles les velles curolles dels homes.

GABRIEL JANER MANILA
Estiu de 1980

NOTES

(1) H.V. TOZER. *Puppetry*, 1932. Anuari americà de marionetes i titelles.

(2) Josep MIRACLE. *Mirador*. 20 d'octubre de 1932.

(3) «Crònica de Lluçmajor». *Baleares*. s/d.

Amunt i avall amb les teresetes

Deixats com estam de la mà dels anomenats Organismes Oficials, no és massa freqüent que els Grups de Tereseters de l'Estat Espanyol presentin llurs produccions arreu de les nostres fronteres. El Grup de l'Escola de Titelles de l'Institut del Teatre de Barcelona n'és una de les excepcions.

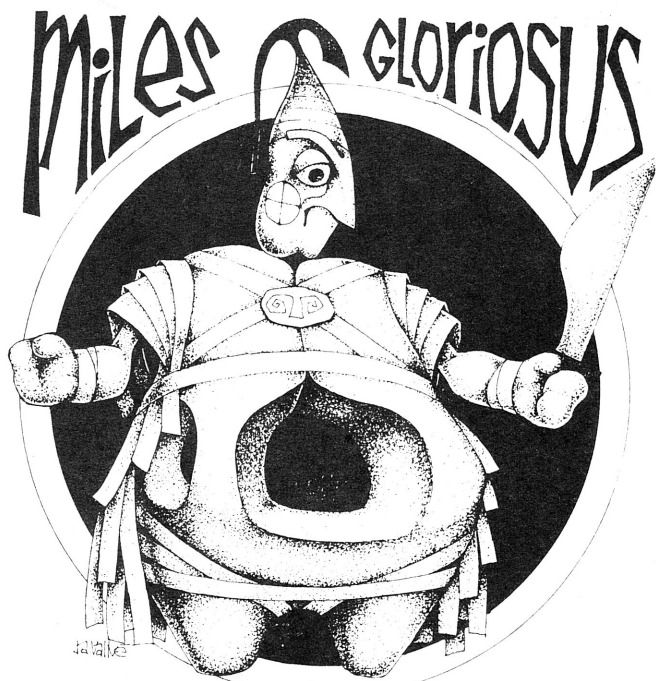
Parlar del Grup de Titelles de l'Institut és parlar fonamentalment d'una voluntat de continuïtat i millora. L'Escola, que va néixer el curs 1976-77, és conseqüència del ressorgiment del Teatre de Teresetes a nivell mundial al llarg dels anys setanta i el seu propòsit la formació (tant a nivell tècnic com de desvetllament de la creativitat) dels futurs tereseters.

L'any 1979 representà la primera sortida Internacional; amb una versió de la comèdia d'en Plaute, «Miles Gloriosus», aconseguíen al Festival de Zagreb (Iugoeslavia) els premis a la millor escenografia i a la millor manipulació col·lectiva. Enguany assitirem, amb el mateix muntatge, al IX Festival Internacional de Titelles de Bielsko-Biala (Polonònia), que tingué lloc entre els dies 11 i 18 de maig.

Vint-i-quatre grups de tereseters, de les més diverses contrades es trobaren a Polònia. A part dels catalans, hi havia gent de la Índia, Brasil, Togo, França, Itàlia, Suïssa, Àustria, Alemanya, Bèlgica, Noruega, Suècia, Viet-Nam i tots els països de l'Est a excepció de Rússia. És difícil donar una imatge crítica de cada una de les actuacions, perquè entre altres motius, va ser humanament impossible d'assistir a llur totalitat; els espectacles començaven a les deu del matí per acabar a les dotze del vespre, paralel·lament es desenvolupaven altres activitats: pel·lícules, conferències, exposicions, encontres de tereseters i d'Escoles de Tereseters.

Al llarg de la setmana es va palesar les possibilitats expressives dels ninots. Totes les tècniques hi eren presents: teresetes de quant, de tiges, de fils, ombres, màscars, gegants, caparrots, combinacions de diferents tècniques, actors i teresetes conjuntament. Des dels ninots més senzills del grup africà (fets amb carabasses i bocins de fusta) fins a les veritables obres d'enginyeria dels austríacs; des de les companyies amb només un manipulador fins a les grans formacions estatals amb trenta o quaranta persones; des dels muntatges més «naïfs» als més intel·lectualitzats; des de les escenografies clàssiques fins a les més avantguardistes.

Es podria també parlar de la gran diversitat dels arguments. Hi havien històries com la que va presentar el grup suec «Totem» que ens parlava del desig de la immortalitat i la lluita contra els déus i contra els elements; hi havien els «Puppi» sicilians recordant-nos amb el seu espectacle quasi operístic les lluites de n'Orlando i l'Emperador de Tartària; hi havia versions dels clàssics (Plaute, Andersen, Germans Grimm, Lewis Carroll); hi havia històries tendres i històries violentes, espectacles de denúncia com el dels brasilenys i paternalistes com el dels suïssos; hi havia rondalles i llegendes; espectacles divertits i altres que et posaven la pell de gallina; hi havia teatre.

Resumint, vam assistir a representacions magnífiques, dignes, mediocres i qualcuna de molt avorrida, però, fonamentalment, (i aquest és el valor que pot tenir una manifestació teatral com la de Bielsko-Biala) vam poder copsar quin és el moment actual de les teresetes arreu el món i, cosa més important encara, establir uns punts de referència a l'hora de veure i jutjar altres espectacles.

Entre espectacle i espectacle, al bar, als restaurants, caminant pels carrers de la ciutat, els tereseters vam tenir l'oportunitat de conèixer-nos i d'intercanviar experiències i conceptes damunt la nostra feina. Dins d'aquest apartat va resultar especialment interessant per a nosaltres l'encontre de l'Escola de Titelles de Wrocław (Polònia) i la de Barcelona.

Coincidim amb els polacs en els plantejaments professionals i acadèmics: **el tereseter és un home de teatre i per aquesta raó ha de conèixer i dominar les matèries que els altres homes de teatre i a més ha de conèixer i dominar la matèria específica del seu art, LES TERESETES.**

En el que no coincidim és en la forma pràctica de fer-ho. A l'Escola de Wrocław estudien uns seixanta alumnes i tenen un equip de quaranta professors, es pot dir que mimen els futurs tereseters, i en acabar els quatre anys de durada de la carrera tenen sortides professionals diverses: es poden integrar als grups ja constituïts, al cinema d'animació, a la televisió o bé al camp de l'ensenyament.

L'Institut del Teatre de Barcelona ofereix tres cursos. El primer per aprendre tècniques i conèixer els materials, el segon per realitzar muntatges propis dels alumnes i el tercer eminentment pràctic oferint espectacles a les escoles o allà on sigui possible. Per fer tota aquesta feina l'Escola compta amb un equip de dos professors (que també han d'encarregar-se de la part burocràtica) i un pressupost del qual val més no parlar perquè fa riure.

No tot són flors i violes a Polònia, els alumnes de Wrocław és queixen de com és difícil la carrera i de la quantitat d'exàmens que han de superar cada curs. Però, en contra del que es diu per casa nostra, els polacs no són ni de color vermell ni tenen banyes ni una coa ben enreventada.

PEP GÓMEZ

Mallorca, Barcelona i l'amor a la comèdia

La publicació del número monogràfic de la Revista Lluç (setembre-octubre 79) dedicat al Teatre Infantil a Mallorca ha estat el motiu de la xerrada que hem tingut, aquí a Barcelona, un grup de gent vinculada al teatre mallorquí dels anys setanta. No creiem estar en possessió de cap veritat, simplement parlem de les nostres experiències: «Així és si així us ho pareix».

RAFEL. —Som en Rafel Lladó. A Mallorca vaig estar fent uns quants muntatges amb el grup «El Vaixell». Tenia molt d'interès que ses meves activitats no fossin a nivell d'aficionat i per a entrar dins el món de la professió i tenir un títol, que de poc serveix, però... Me'n vaig anar a Barcelona perquè era s'únic lloc que coneixia a on es podien fer els estudis d'Escenografia. Amb el grup «El Vaixell», no em vaig dedicar a l'escenografia, sinó que vaig fer un poc de tot, el que normalment se sol fer als grups de teatre.

PEP. —Jo som en Pep Gómez. D'ençà que em vaig començar a interessar per ses teresetes, he fundat el «Grup de Teresetes», «Taller de Teresetes», «Drac-Mans» i he treballat amb «S'Estornell», així com una llarga experiència en solitari i també fent tallers, organitzant festes als barris, seminaris, el que anava sortint. Sempre vaig treballar a un nivell d'autodidacta, fins que vaig considerar que ja estava bé i me'n vaig venir cap a Barcelona.

MIKEL. —Jo nom Mikel Gelabert, faig teatre i no he fet res mes en sa meua vida que fer teatre, viure d'es «cuento». Quan vaig veure que allà a Mallorca no em creien, vaig venir a Barcelona, perquè em creien més, perquè havien de tant mentiders com jo i n'hi havien que eren capaços d'enganar-me i a Mallorca no hi havia cap senyor que me fes creure el seu personatge.

PEP. —Rafel, tu concretament, que fas a Barcelona?

RAFEL. —Fa tres anys que vaig entrar al departament d'Escenografia de l'Institut del Teatre, que, una cosa em va demostrar, i és que poques coses hi ha per aprendre, vull dir dins de l'Institut mateix, però bono, això no és un problema, sinó que em va posar en contacte amb una sèrie de gent d'aquest món. El primer any va ser d'aprenentatge, saber que és això de s'Escenografia, que no ho tenia massa clar. El segon vaig fer d'ajudant d'un dels professors, vaig tenir un curt amb un altre mallorquí que fa cinema, en Joan Solivelles, i vaig fer l'ambientació d'una pel·lícula a nivell «nacional» que es deia «Los Bingueros», aquest va ser el primer contacte amb el món professional, i ara, aquest tercer any, que és un any de pràctiques, he entrat en el Teatre Lliure com ajudant d'Escenografia amb en Favià Puigserver i ja hem fet un mutatge d'una obra d'en Molière, estem preparant altra d'en Genet i també faig l'ajudantia d'una obra de na Maria Aurelia Capmany.

M. —Visc a Tiana, que es un poble a 15 km. de Barcelona. El més interessant que faig allà és posar en marxa una història diria grupal... o tribal, no sé com

dir-ho. La masia on vivim es diu «Ca'n Boter» i per aquest nom és conegut el nostre grup; el fet de viure amb una gent que, en un moment donat, dirigeix totes ses energies cap a sa creació d'espectacles, cap al teatre, condiciona tota sa meua vida. Vivim tots junts, els del grup, i procurem que sa nostra feina tingui una influència directa en la vida del poble. Clar, això és més fàcil fer-ho a Tiana que fer-ho a Barcelona.

Estic a Tiana com podria estar a... Copacabana, perquè potser a Mallorca no vaig saber trobar un lloc, o per circumstàncies que no sé... Estic a Tiana perquè estic bé.

P. —I vols dir que això que fas, no ho podries fer a Mallorca?

M. —S' que podria, però en es moment que m'hi vaig trobar que aquestes coses es podien fer estava a Barcelona. Però és que, a Tiana, també m'he trobat amb una gent que estava més preparada; m'entenc millor amb sa gent d'aquí, no vull dir que no m'entengui amb sos mallorquins, però de qualque manera aquí em trobo molt més estimulat.

Després de fer el *Servel Militar*, vaig estar tres anys a Mallorca, vaig fer el que vaig fer i n'estic satisfet, quan me'n vaig anar, no sabia dir si tornaria mai més, però en principi tampoc no ho sé... Podria fer allà el que feia a Tiana? si, però quan ho vaig intentar no vaig tenir contestació i jo necessit que qualcú em pugui dir coses. A Mallorca em veia obligat a tancar-me dins una cosa que jo havia creat i jo era el tope de mi mateix, lo qual era absurd. Res del que m'agrada era capaç de fer-ho cap altra persona, llavors, si en un moment determinat jo som l'únic capaç de fer coses que m'agraden, he d'anar a cercar aquestes persones que em facin gràcia.

R. —Hem d'aclarir que en Mikel és actor, en Pep tereseter i jo escenògraf.

M. —Em guany la vida com actor, però m'entusiasma tot el que estigui relacionat amb l'espectacle. No sé dibuixar, però si tu em dones un martell i una serra i em dibuixes com he de fer un decorat, me pos a serrar i a clavar i tenc un goig immens. Tot el que es relacioni amb el teatre m'apassiona, però allà on tenc «orgasmes» es quan som damunt de l'escenari, perquè és quan puc confrontar més, quan altra gent em pot dir en un moment donat: per aquí vas bé, o per aquí la cagues...

P. —Si, crec que aquest moment de la representació és el més interessant per a tots, en qualitat d'actors o en qualitat del que sigui.

R. —Ens podries parlar de com són els vostres espectacles, Mikel?

M. —Pel que faig feina és per un tipus de llenguatge teatral, o àmbit, o sociologia, ja no sé com dir-ho, per ventura jo som un intel·lectual. No ho sé... En un moment donat m'encantaria anar-me'n a Biniali o qualsevol poble de per allà i quedar-me i fer feina només pel poble de Biniali, m'entens? Mentre pogués menjar m'encantaria fer feina només perquè a Biniali poguessin veure tot el que puc fer.

P. —Si ho entenc, el que vols dir és que per a tu el teatre és una forma de viure la vida; una forma potser un poc més interessant.

M. —Interessant ho és, la vida. Ho poden ser les Matemàtiques i la Filatèlia. El que no comprenc és que hi hagi qui seu a una cadira i no s'interessa per a res.

R. —A Mallorca sí que hi ha gent que fa feina. Us podria parlar per exemple d'en Guiem Cabrer o d'en Macià Abraham. A l'Assistència Palmesana van fer un intent de Cooperativa l'any passat. Tota aquesta gent es finançaven ells mateixos, és a dir, es pagaven tot es muntatge, comptaven amb els actors sense doblers, és a dir que ho fan per amor a l'art i si guanyaven doblers, se'ls repartien... Bono, tota aquesta gent va fent cosetes, però clar, tampoc trascendeix; els falta una base més sòlida; subvencions i recolzament per part de les Autoritats del món de la Cultura.

L'Assistència Palmesana, per exemple, va començar molt bé, muntaren dues obres i tenien tot un programa per enguany, però tot es va enfonçar per problemes interns, lo de sempre, enveges, problemes de quines obres fer, problemes que ara no vénen al cas... Què és el que s'ha mantingut allà? I tu, Pep, que ens dius de ses teresetes?

P. —L'únic que conec de l'actualitat mallorquina és que «Drac-Mans» continua funcionant, amb un altre nom ara es diu «Binixiflat». I el grup «Cucorba» de Muro, encara que no siguin tereseters, també van fent. Potser un dels probleme samb què es poden trobar es la manca de models, però qui sap, això també podria ser un avantatge a nivell d'ésser més originals.

Quant a mi, puc dir que sóc una persona més aviat individualista. Consider, com en Mikel, que el teatre és una forma d'interpretar la vida, de donar una visió de qui ets, del que vols i dels que no vols des d'un àngul diferent al quotidià.

Si he escollit les teresetes és perquè amb uns mitjans elementals, pots començar a dir el que vols, la meua feina teatral és expressar-me a través dels objectes, de les coses que tenc a l'abast. Voldria, per altra banda que no es relacionés (únicament) teresetes amb infants; a Mallorca es fa i consider això com una manca de respecte envers les teresetes com a mitjà teatral. Clar que aquesta manca de respecte envers ses teresetes és conseqüència d'una manca de tradició teresetera a Mallorca.

R. —Aquesta manca de tradició ens ha fotut a tots.

M. —Està claríssim, però tampoc és que la tradició sigui tan important. La meua postura és: molt bé, no n'hi ha tradició, idò anem a fer-la, si no la tenim ara ja la tindrem d'aquí a doscents anys. Ja ho veurem.

El fet que no hi haguí una tradició ni gent amb empenya per a fer-la, a mi ja m'ho diu tot. Vol dir que hi ha un conformisme, és una qüestió de temperament, del tipus de gent i del tipus de raça.

P. —Rafel, veus una possibilitat de tornar a Mallorca en un futur pròxim?

R. —Homo, personalment, a jo, amb això som com en Mikel. Tant se me'n fa estar aquí com a les Bahames, sa qüestió es poder fer la feina que vols fer. Si trobes estímuls al teu voltant, si a Mallorca els trob, és clar que aniré a Mallorca, i a més a més, perquè allà tens coses en comú, tens amics, tens familia, però de moment no ho veig massa clar.

Tenc una proposta per anar a fer feina a Mallorca, però no em ve massa de gust, hi ha massa condicionants. es tracta d'un treball d'encàrrec.

P. —Tornant enrera, jo no és que vulgui mitificar Catalunya, perquè aquí també existeix el concepte pitjoratiu de teresetes-infants, però aquí, com a mínim hi ha una certa infraestructura teatral, hi ha també una escola, que no acaba de funcionar així com voldríem però hi és, i de fet aglutina tota una sèrie de gent interessada pels titelles. Quan pugui treballar a Mallorca ho faré, i amb molt de gust, perquè allà la vida quotidiana pot ser molt més agradable, a nivell que no reps una agressió física com la reps a Barcelona, des d'un punt de vista purament ambiental. Es molt dur viure a Barcelona després d'haver estat deu anys a Mallorca.

M. —A la revista **LLUC** es deia que me'n vaig anar de Mallorca per una dona. Jo, en un moment determinat, estant amb s'Estornell, vaig tenir problemes amb un altre membre del grup, en Miquelet; som molt diferents ell i jo, però en aquell moment era l'únic a Mallorca que em podia enganar; si no hagués passat això, no m'hagués decidit a deixar s'Estornell i deixar Mallorca, això segur. Ara bé és cert que una dona em va temptar per venir a Barcelona. Som un frívol.

R. —Perquè no em deixes el teu número de telèfon per si et volen trucar?

M. —Si em volen trucar ja se n'assabentaran. Jo el que vull és que em passin coses; si qualcú em digués a

IV Setmana de Cinema Històric

(13-17 octubre)

Fotograma de la pel·lícula de L. Heynemann
«La tortura»

Una vegada més, enguany, l'OBRA CULTURAL DE «LA CAIXA», amb la col·laboració del departament d'Història moderna i contemporània de la Facultat de Filosofia moderna i contemporània de la Facultat de Filosofia i Lletres, i el Col·lectiu de Cinema de Ciutat, organitza la **IV SETMANA DE CINEMA HISTÒRIC**, del 13 al 17 d'octubre.

La primera edició es va celebrar amb greus dificultats. Fou a la «II setmana» que aquestes jornades agafaren autèntica categoria i una altra dimensió, tant en la forma com en el fons. El nombre de participants fou realment elevadíssim i gens tancat a una determinada casta o

«status» social: el públic era verament heterogeni.

Les pel·lícules que seran projectades aquesta setmana a Ciutat són estrenes aquí i la seva temàtica és lligada a esdeveniments històrics. Un seguit d'actes culturals complementen les projeccions. Així s'ofereixen uns contactes més plens entre el cinema i la història.

El programa previst és el següent:

Dilluns dia 13: A les 16 h. inauguració de l'exposició de llibres sobre cinema i història a la Facultat de Filosofia i Lletres.

A les 20 h. conferència de Ramon Gubern al Saló d'actes de «La Caixa».

A les 22'15 als Multicines Chaplin, projecció de **Un hombre para la eternidad**, de Fred Zinemann.

Dimarts dia 14: A les 19'30, a la Facultat de Filosofia i Lletres debat sobre «La societat anglesa dels segles XVI i XII».

A les 22'15, als Multicines Chaplin, projecció de **Winstanley**, de K. Brownlow, i A. Mollo.

Dimecres dia 15: A les 18'30, a la Facultat de F. i Lletres, projecció de **Viva Zapata**, d'Elia Kazan, seguida d'un debat sobre la problemàtica sudamericana.

A les 22'15, als Multicines Chaplin, projecció de **La Tortura**, de Laurent Heynemann.

Dijous dia 16: A les 19'30, taula rodona sobre «Repercussions de la I Guerra Mundial» (a la Facultat de F. i Lletres).

A les 22'15 als Multicines Chaplin, projecció de **Tiro de gracia**, de Volker Schlöndorff.

Divendres dia 17: A les 20, al saló d'actes de «La Caixa» conferència a càrrec del director Jaime Camino.

A les 22'15, als Multicines Chaplin, projecció de **La Vieja memoria** de Jaime Camino, que en farà la presentació.

Mallorca, escolta volem fer això i et necessitam, i resultàs que m'enamoras de sa manera de fer-ho i de qui m'ho deia, jo me n'anava tot d'una.

R. —Realment, s'ha de tenir una obligació amb respecte a Mallorca?

M. —L'obligació es sa que noltros volem posar. Quan els de Ca'n Boter acabarem una de les actuacions a Múrcia, va venir una persona a dir-nos que s'ho havien passat molt bé. Jo voldria que a Mallorca també s'ho passassin molt bé, i no precisament amb mi.

P. —Es curiós això de les obligacions, perquè jo que no som felanitxer, ni ciutadà, em sent com si fos mallorquí i plenament identificat amb Mallorca, cosa que mai ha succeït amb Barcelona. En tot cas crec que aquesta qüestió de les obligacions és purament sentimental.

M. —Aquí diuen «és català aquell que viu i treballa a Catalunya», a Mallorca no t'ho diuen això, i em pareix pobre. A mi qualsevol individu, negre, gitano, el que vulguis, tant de bo que vingues a ca meva i si es queda a dormir encara millor. Llavors, el fet de tancar, de tancar, de tancar...

R. —Sí, a Mallorca només són mallorquins els mallorquins.

P. —Cadascú de nosaltres és una història: el perquè ets o deixes d'esser-hi a Mallorca, depèn de com se't presenta la vida. Estàs bé però fins a un cert punt, trobes que et falta alguna cosa, potser la realització a fora de tu mateix. Jo a nivell humà em sentia plenament realitzat a Mallorca, però em faltava aquesta realització externa de què parl, una realització a nivell professional, com a persona teatral.

R. —Crec que tot el que podríem explicar està dit estant a Barcelona i no a Mallorca, perquè tu mateix, si haguessis trobat el que cercaves no te n'haguessis anat.

M. —Els problemes del teatre a Mallorca no se solucionaran però amb l'existència d'una gran companyia o d'un gran muntatge o d'un equip collonut. No és l'equip, és que aquest equip ha de poder continuar i per a poder continuar fan falta unes condicions que a Mallorca no hi són.

R. —Ara has dit una bona paraula: continuïtat.

M. —Sí, una continuïtat, però de vibracions, d'empenta. A mi no m'importa si un grup se'n va a la merda si es crea un altre de nou. Però això voldria dir que constantment hi ha idees en ebullició, que et fan investigar, que et fan variar, que et fan no sé, transpassar les fronteres del possible, del que la capacitat d'aquest gran poble ha arribat a crear. Anar un poc més enfora.

P. —Crec que sí, que uns grups generen uns altres, però es van quedant aturats al mateix lloc, això quan no reculen.

Parlant de teresetes, que és el que més conec. Hi ha uns conceptes que consider bàsics; hi ha grups que intenten fer uns muntatges molt espectaculars i que de fet ja passen de teresetes, però és que aquest nivell de teresetes, de ninot, de l'objecte, encara no està ben assolit. Vull dir que em sembla molt bé que un grup intenti fer muntatges super-espectaculars, però si aquesta feina primària de la tereseta encara no s'ha entès, no s'ha assimilat per l'actor, crec que tirar endavant és deixar un buit. No és realment tirar endavant, és caminar pel món a les fosques.

R. —Fixau-vos en quins són els grups de teatre que funcionen a Mallorca. En Xesc Forteza és s'únic que es pot permetre el luxe d'estar-se uns quants mesos al Rialto, al Principal, que se'n pot anar cada estiu de pobles, que sa seva gent en teoria pot viure d'això. Ell almanco hi viu. Bé, idò, què fa aquest senyor? Fa unes obres de teatre jugant amb conceptes primaris. No seria un camí agafar aquests conceptes primaris, però intentant arribar un poc més enfora? Perquè lo primer que hauríem de tenir en compte és el nivell del públic mallorquí. El que volem fer és donar a conèixer coses, però cercant una manera d'arribar al públic, que te puguin entendre.

P. —Crec que la gent pot entendre qualsevol llençatge teatral. El problema és més aviat d'actors i sobre-

tot d'infraestructura teatral. Els actors mallorquins formats (amb les excepcions que hem dit) no són a Mallorca, estan treballant a altres bandes, estan pertot, pels motius que ja sabem.

M. —Jo demanaria als mallorquins: Com és que només és en Xesc Forteza que funciona? Podríem dir que sí, que per una banda ha sabut crear-se un món i un públic determinat, però per s'altra hi ha el fet que sigui PROFESSIONAL, és a dir, que de qualque manera és un fet que a ell l'imposa, haver de funcionar, haver de fer feina a un cert nivell. Fins allà a on ell s'exigeix, s'exigeix en el màxim i el que vol dir o diu i fa que arribi el que vol. que arribi. Què vol dir això?, que en Xesc te una exigència, un rigor professional que és el que sol faltar a Mallorca.

R. —Altra cosa que hem vist, és que quan companyies de fora van a Mallorca, acostumen a tenir una bona acollida. Lo fotut es que quan va gent que no és bona també tenen èxit, perquè van uns Joglars i omplen cada dia, però és que va, que sé jo... La Mary Carrillo, o pitjor encara, i també.

P. —Mallorca és el banc de proves de moltes companyies. Quan han d'estrenar van a Mallorca i si tenen un fracàs, no passa res. No se'n temen a la Capital, a Barcelona, a Madrid...

M. —Crec que ja tenim prou material.

R. —Podríem cantar una cançó.

M. —Quina?

P. —Sabeu aquella de «Bajo el pallo de la luz crepuscular».

M. —Què no és allò del Bonet de San Pedro?

—Idò.

TOTS:

Mirando al mar soñé
que estabas junto a mí,
mirando al mar yo no se que sentí
que acordándome de ti lloré...

Librería Jovellanos

UN SEGLE AL SERVEI DEL LLIBRE
I DE LA CULTURA

Jovellanos, 1

Tel. 22 14 66

CIUTAT DE MALLORCA

OBRA CULTURAL BALEAR

**Sempre més i millor
per promoure
la nostra vertadera cultura**

¿ENCARA NO EN SOU SOCI?

C/. Impremta, 1

Tel. 22 32 99

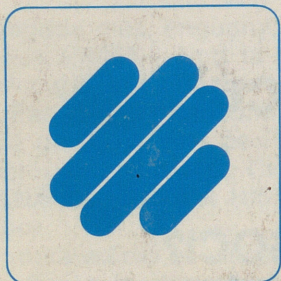
Ciutat de Mallorca

Forts com el talaiot perenne

La nostra presència a les Illes va ser
acollida amb un afecte fraternal.

Però no ens va sorprendre. Més enllà
del temps, ens uneixen uns sentiments que
encara són vius, latents, intactes, i
que donen una força perenne a la nostra amistat.

BANCA CATALANA
BANC INDUSTRIAL
DE CATALUNYA

A les Balears: PALMA · INCA · MANACOR · SA POBLA
CAMPOS · MAÓ · CIUTADELLA · FERRERIES